

398. Ha S. Hieronymus, in *Epist. ad Galat.*, cap. II. vers. 10.

50. MYRTENTES AD SENIORES, — ad Apostolos, ait Eusebius. Alii, ad Presbyteros et primores

fideliū, praesertim Diaconos: horum enim erat eleemosynas distribuere, ut dixi cap. VI. Nam verisimile est Apostolos jam Hierosolymis discessisse, de quo cap. XII.

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Herodes Agrippa occidit S. Jacobum, et S. Petrum in carcerat: sed ille ab angelo liberatur. Secundo vers. 20, Herodes a populo deus acclamatus, occiditur ab angelo.

1. Eodem autem tempore misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia. 2. Occidit autem Jacobum, fratrem Joannis, gladio. 3. Videns autem quia placeret Judaeis, appositus ut apprehenderet et Petrum. Erant autem dies azymorum. 4. Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum, velens post Pascha producere eum populo. 5. Et Petrus quidem servabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo. 6. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: et custodes ante ostium custodiebant carcerem. 7. Et ecce angelus Domini astitit, et lumen refulsit in habitaculo; percussaque latere Petri, excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenae de manibus ejus. 8. Dixit autem angelus ad eum: Praecingere, et calceae tuae. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, et sequere me. 9. Et exiens sequebatur eum, et nesciebat quia verum est quod fiebat per angelum; existimabat autem se visum videre. 10. Transeuntes autem primam et secundam custodiam, venerunt ad portam Ferream, quae ducit ad civitatem: quae ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum, et continuo discessit angelus ab eo. 11. Et Petrus ad se reversus, dixit: Nunc scio vere quia misit Dominus angelum suum, et eripuit me de manu Herodis et de omni expectatione plebis Judaeorum. 12. Consideransque venit ad domum Mariae, matris Joannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati, et orantes. 13. Pulsante autem eo ostium januae, processit puella ad audiendum, nomine Rhode. 14. Et ut cognovit vocem Petri, praee gaudio non aperuit januam, sed intro currens, nuntiavit stare Petrum ante januam. 15. At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus est. 16. Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum, et obstupuerunt. 17. Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quomodo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo et fratribus haec. Et egressus abiit in alium locum. 18. Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro. 19. Herodes autem eum requisivisset eum et non invenisset, inquisitione facta de custodibus, jussit eos duci: descendensque a Judaea in Caesarem, ibi commoratus est. 20. Erat autem iratus Tyrriis et Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, et persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo. 21. Statuto autem die, Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, et concionabatur ad eos. 22. Populus autem acclamabat: Dei voces, et non hominis. 23. Confestim autem percussit eum angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo; et consumptus a verberibus expiravit. 24. Verbum autem Domini crescebat, et multiplicabatur. 25. Barnabas autem et Saulus reversi sunt ab Hierosolymis expleto ministerio, assumpto Joanne, qui cognominatus est Marcus.

8. **PODEM AUTEM TEMPORE**, — puta inchoato anno 2 Claudio et Christi 43, quo cepit fames, ut dixi in fine capituli precedentis.

HERODES, — non Aescalonita, qui infantes in ortu Christi occidit; nec Antipas, qui Joannem Baptistam decollavit et Christum illius: sed Agrippa, filius Aristobuli, filii Herodis Aescalonitae. Ille Syrus et Eusebius, lib. II, cap. x. Vocatur rex, non tetrarcha, quia regnum regisque nomen a Caio Caligula Imperatore obtinuerat, eo quod sub Tiberio Caesare, Caio familiaris, Tiberio celerem mortem, ut Caius nepos ei in imperio succederet, optasset, ideoque a Tiberio in carcerem detrusus esset: unde mox moriente Tiberio, succedens Caius, Agrippam carere liberatum regem Judaeae creavit, ut narrat Josephus, lib. XVIII, cap. viii, et lib. XIX, cap. v.

Nota: Quatuor fuerunt Herodes: *primus*, Aescalonita; *secundus*, Antipas, filius Aescalonitae; *tertius*, hic Agrippa, Antipae ex fratre nepos; *quartus*, Agrippa junior, hujus senioris filius, de quo cap. XXV, 16, qui fuit tempore exilii Hierosolymitani, cui Josephus suam historiam Judaicam dedicavit.

UT APPETEBANT. — Quia, teste Josepho, Judasmi a Judaeorum erat studiosissimus, atque a Caio eum regno jus etiam in res sacras, templum et sacerdotium obtinuerat. Adeo enim Caio ob opatum et praedictum ei imperium, erat carus, ut Caius creatus Imperator, mox Agrippae donavit catenam auream, pondere parem ferreae, quae eum onerata et vinceret Tiberius, ait Josephus, lib. XIX, cap. v. Videtur Agrippa Romae didicisse crudelitatem a Tiberio Caesare, a quo conjectus in vincula, a Caio evectus fuit ad regnum: perinde ac Tiberius ab exilio Ithodiensi vocatus est ad imperium, de quo Suetonius in ejus Vita, cap. LIX: « Multa, ait, ita saepe et atrociter factiavit, ut nonnulli versutiles quoque et praesentia exprobrarent, et futura denuntiarent mala: »

Asper et inanis, breviter vis omnia dicam?

Disperam, si te mater amare potest.

Aurea nuntiasti Saturni saecula, Caesar:

Incolens nam te, ferreae semper erunt.

Fastidii vinum, quia jam sicut iste errorem,

Tuo bibit hunc avidae, quam bibit ante merum.

Asper Felicea sibi, non tibi, Romule, Syllam:

Et Marium, et vis, asper, sed roborem.

Nec non Antioi civita bella moventis,

Nec semel infectis aspice caele manus.

Et die: Roma perit: regabit sanguine multo,

Ad regnum quisquis venit ab exilio.

2. **OCCIDIT AUTEM JACOBUM**. — Cur Jacobum praeteris Apostolis? Respondeo: *Primo*, quia hic Jacobus major, frater Joannis, erat unus e primariis tribus Apostolis, adeoque e columnis Ecclesiae. *Secundo*, quia, ut ait S. Chrysostomus et Theophylactas in cap. XVII S. *Math.*, Jacobus hic quasi Boanerges, id est filius tonitru, in predicatione Evangelii erat igneus quasi fulmen, ac

Judaeis terribilis et gravis quasi tonitru, confutans Judaeos et judaismum, ideoque ab eis postulatus ad necem. *Tertio*, quia ex Hispania obita celebris rerumque gestarum gloria clarus, oculis omnium in se convertebat, ac nominatim quod duos famosos magos, Millethum et Hermogenem, ad Christum converterisset: forte etiam Judaei, qui plurimi tum in Hispania debebant, ejus predicatione et gestis offensi, litteras ad suos Hierosolymitas dederant, ut Jacobum e medio tollerent. Denique probabile est ceteros plerisque Apostolos abfuisse Hierosolymis, imo abesse in suas provincias, ut prouide eos comprehendere non potuerit Herodes, de quo mox plura.

Occidit autem Herodes Jacobum, tum ut Judaeos magis sibi conciliaret, tum quia Judasmi, quem S. Jacobus impugnabat, erat amantissimus. Unde Josephus, lib. XIX *Antiq.*, cap. VII: « Quapropter, inquit, libenter et continuo debebat Hierosolymis, institutorum ac rituum patriae servator religiosissimus. Purus enim erat a contaminamentis omnibus, nec ulla dies ei praeteribat absque sacrificio. » Porro occisus est S. Jacobus a Judaeis paulo ante Pascha, puta ante 14 lunam primi mensis Nisan, vel paulo post, ut voluit alii. Unde *Rom. Martyr.* 23 Julii ait, « prope Pascha, » non definitis ante, an post: nam paulo post ejus necem, voluit Herodes occidere quoque Petrum post dies azymorum, id est post octavam Paschalis. S. Hieronymus, in cap. XLIII *Ezech.*, scribit S. Jacobum immolatum altera die Paschalis, scilicet decima quinta luna, in qua Christus occisus est. Ado Trevirensis, in *Martyr.*, et Calixtus Papa I, *De Miraculis S. Jacobi*, scribunt eum occisum 23 martii, quo pariter die ante decem annos, puta anno Christi 34, occisus fuerat Artorius, Christophorus tamen a Castro, in *Histor. Despar.*, cap. XVII, censet eum occisum in aprili in diebus azymorum: festum tamen ejus celebratur die 23 Julii, quia eo die translatus est ejus corpus Compostellam, ubi miraculis plurimis coruscans magno Hispanorum, imo peregrinorum et toto orbe confluentium confluxu colitur; quae peregrinatio celebrari coepit anno Domini 1220, teste S. Antonino, I part. *Hist.*, tit. VI, cap. VIII.

GLADIO. — Quia licet in veteri Testamento viz legamus Judaeos usos gladio in penis reorum, tamen postquam in Romanorum potestatem venerunt, eo, more Romanorum, usi sunt eorum Tetrarchae et Reges: unde et Herodes Antipas, hujus Herodis patruus, gladio occidit S. Joannem Baptistam.

Porro S. Jacobus vadens ad mortem, saum accusatorem, nomine Josiam, sua constantia et sanctitate ita obstupescit, ut eum ad Christum converteri martyremque efficeret. Audi ex S. Clemente Eusebium, lib. II *Hist.*, cap. IX: « Is sane qui eum ad tribunal duxerat, cum martyrium subiturum cerneret, ea re motus, et se Christianum esse ultro confessus est. Ducti sunt igitur

simul uterque. Ille vero in itinere petiit ut ignosceret sibi a Jacobo. Ille cum parumper deliberrasset : Pax tibi, inquit, et osculatus est eum; atque ita simul uterque decollatus est. » Addit S. Isidorus S. Jacobum euntem ad martyrium, paralyticum suam opem inclamantem membris et sanitati restituisse.

Nota : S. Jacobi laus et gloria prime est, quod primus omnium Apostolorum pro Christo martyrium generose obierit, ceterisque ad illud dux et choragus fuerit. Ex adverso frater ejus S. Joannes agmen Apostolorum claudit, et ultimus omnium defunctus est grandævus anno Christi 101, post Christi passionem 68, post Jacobi necem 38. Quare hi duo fratres ceterorum omnium Apostolorum vitam et mortem sua morte, quasi initio et fine complectuntur, inchoant et terminant, eorumque sunt quasi a et o.

Secunda, quod cognatus fuerit Christi, natus ex patre Zebedæo et matre Maria Salome, que Sanctorum catalogo adscripta, religiose colitur Verulis in Italia, ubi ejus corpus requiescit.

Tertia, quod a Christo mutatum sit et nomen, ac cum fratre Joanne vocatus sit « Boanerges, » id est filius tonitru, id est tonitru et fulmen : fulmineus enim fuit zelo, actione, prædicatione, miraculis. Nulli alteri Apostolo Christus mutavit nomen, nisi Simoni, quem vocavit « Cepham, » id est Petrum, eo quod illum Ecclesie suæ destinaret basin et Primate.

Quarta, quod a Christo præ ceteris Apostolis electus fuerit et dilectus : hi enim tres, Petrus, Jacobus et Joannes, quasi triumviri Christi, soli interfuerunt ejus transfigurationi in monte Thabor et orationi ultimam in horto paulo ante mortem, in qua sudavit aquam et sanguinem. Insuper semper mansit virgo, æque ac frater ejus Joannes. Unde de utroque loquens Epiphanius, *Hæres. 38* : « Quinam ergo, inquit, hi fuerint, quæ generosi Apostoli, et monasticam vitam degentes, ac deinceps virgines. »

Quinta, quod Christi fuerit anantissimus ejusque honoris zelosissimus. Unde *Luce ix, 54*, cum Samaritæ Christum spernerent, indignans et Christi injuriam ulcisci volens, ingenti zelo, etsi adhuc rudi et impolito dixit : « Domine, vis dicimus tui ignis descendat de celo, et consumat illos? » *q. d.* Vis ut instat Elias eos igne celesti et fulmine afflemus? « Surrexit enim Elias propheta quasi ignis, et verbum ipsius quasi facula ardebat, » *Eccles. xlviii, 1*.

Sexta, quod B. Virgini carissimus fuerit. Unde ipsa adhuc vivens Hierosolymæ, eidem apparuit Cæsariaroguste, insistenti columnæ, jussitque ibidem oratorium sibi extrui, prædicens illam Hispaniam partem sibi fore devotissimam. Quare S. Jacobus eidem sacellum, omnium in orbe primum, edificavit. Ita referunt *Annales Hispania*.

Septima, quod Hispaniam a Mauris et Saracenis liberavit, visibiliter præcians aciem Ramiri regis,

dum illo anno Domini 834, cum innumeris Saracenis e recenti victoria insolentibus, sibi que insultantibus, monitu et invocatione S. Jacobi confugiens, eos omnes vel cecidit, vel cepit, vel in fugam egit. Unde et Hispani in prellis eum jugiter invocant, et ejus ope illustres contra fidei hostes obtinuerunt et obtinent victorias. Quare in ejus honorem instituerunt Ordinem Militarem Equitum S. Jacobi, qui cepit sub Alfonso IX, rege Hispaniæ, anno Domini 1153.

Octava, Jacobo debet Hispania quod a Christo hucusque in vera et orthodoxa Christi fide constans perstiterit, ut merito reges ejus Catholicæ cognominentur, ipsaque sit bæna et columnæ fidei et Ecclesie, quodque fidem Christi cum æterna nominis sui gloria per Indias, tam Orientis quam Occidentis, longe lateque propagarit, et in dies magis magisque propagat.

Censet S. Isidorus, et Lucius Dexter in *Chronico*, idque habet Liturgia Mozarabum, et versio Arabica, S. Jacobum hunc, fratrem S. Joannis, scripsisse epistolam Canonicam, qua vulgo S. Jacobi dicitur; Eusebius tamen, S. Hieronymus et alii multi censent eam scriptam a Jacobo Minore, qui *frater Domini* dicitur, primus fuit Episcopus Hierosolymorum; quod in ipsa ejus Epistola discutendum erit.

Denique, sicut S. Joannes Baptista occisus est ab Herodiade, que erat soror hujus Herodis Agrippæ, eo quod incestas ejus nuptias cum Herode Antipa, patris suo, culpasset; ita et S. Jacobus occisus est a fratre ejus Agrippa : nimirum S. Joannem martyrii socium merèbat S. Jacobus; itaque Herodias Joannicida fratrem Herodem, et Herodes Jacobicida sororem Herodiadem, velut dignum patella operculum posebat, nimirum uterque mali corvi malum fuit ovum. Uterque enim prognatus est ex Herode Escalonita, qui fuit infanticida, et in eis Christicida. Hic enim utriusque fuit avus : genuit enim Aristobulum, qui fuit pater Herodis Agrippæ et Herodiadis.

Addit L. Dexter in *Chronico*, anno Christi 41 : « Ex Hispania rediens Jacobus Gallias invisit, ac Britannias, ac Venetiarum oppida, ubi predicat, ac Hierosolymam revertitur, de rebus gravissimis consulturus B. Virginem et Petrum. » Et mox anno Christi 42 : « Prædicans acerrime Judæis, prius interfuit hoc anno consecrationi edis sacra Nazareth (que Lauretum ab angelis translata, inde nunc Lauretana dicitur), in qua Virgo Deum concepit, presentibus nonnullis Apostolorum : successit ab Herode capite, recens Hierosolymam reversus, nobile martyrium 25 die martii (quo et Christus crucifixus est) gloriose pertulit. Discipuli S. Jacobi, Dei monitu, Virginisque consilio, corpus magistri Ioppe in navi deponentes, Iriam Flaviam Gallæciæ civitatem felici navigatione pervenerunt. Altare super sacrum corpus erigunt, et more sacro, Basilium, Athanasium, Chrysogonum, Agathodorus, Elpidius (qui nuntio suscepto de

corpore sui parentis in Hispanias allato, mox Iriam accurrunt) sacrant, et Apostolo dicant. » Subdit anno Christi 50, S. Petrum Hispanias adisse, multis eum comitantibus, inde in Africam et Ægyptum transisse. Horum omnium fides sit penes auctorem, que quanta sit dixi in fine *Chronolæxæ*.

Quæres, quoto Christi anno occisus est S. Jacobus? *Primo* Eusebius, in *Chronico*, ait eum occisum anno Christi 36, qui fuit Tiberii imperatoris 20, a morte Christi 2. Verum irrepsit error in *Chronicon* hoc. Nam eo tempore necdum regnabat Herodes Agrippa, qui eum occidit : cepit enim regnare cum Caio, successore Tiberii. Unde idem Eusebius, lib. II *Histor.*, cap. viii et ix, ait eum occisum, æque ac Petrum in carceratum, sub Claudio imperatore.

Secundo. *Secundo*, alii Jacobi necem contigisse putant anno Claudii 8, Christi 49, qui fuit a morte ejus 13, eo quod Herodes Agrippa paulo post eum occisum, et Petrum in carceratum, sit occisus ab angelo, cap. xii. Mortuus est autem Agrippa anno 9 Claudii, ait Tacitus lib. XII *Annal.* Sed errat Tacitus; nam Agrippa 3 Claudii anno defunctus est, uti passim tradunt Historici.

Tertio, Baronius putat S. Jacobum decollatum anno Claudii 2, Christi 44, qui fuit a morte ejus 11: Herodem vero perensum ab angelo anno Claudii 4, Christi 46. Verum ceteri tradunt eum tantum tres annos regnasse sub Claudio, et quatuor sub Caio, hoc est universim septem annos.

Quarto, Onuphrius, in *Chron.*, et Mariana, *Hist. Hispan.*, lib. IV, cap. ii, S. Jacobi necem consignat anno Christi 42, qui fuit Claudii imperatoris primus. Nam anno sequente, puta 2 Claudii, Petrus statim a nece Jacobi in carceratus, ab angelo liberatus profectus est Romam, uti omnes tradunt. Sic et L. Dexter, in *Chronico*, tradit S. Jacobum occisum anno Christi 42, die 25 martii.

Quinto, Genebrardi in *Chronol.*, lib. II, eam ponit anno Christi 46, qui, inquit, fuit Claudii tertius, Agrippæ septimus et ultimus : septennium enim eum regnasse docet Josephus loco mox citando; nam paulo post occisum Jacobum occisus est, ita ut quatuor annos regnarit sub Caio, tres sub Claudio. Verum non statim a nece Jacobi ab angelo percussus est Agrippa : nam, ut ait Lucas, in fine hujus capitis, Agrippa occisus est Cæsare : eo autem ascendit post mortem aliquam actam Hierosolymæ a nece Jacobi. Rursum non statim ut ascendit Cæsarem, ibi percussus est. Nam Lucas narrat interitum famem accidisse prædictam ab Agabo : Tyri enim et Sidonii facti concursus, per Blastum conati sunt Agrippam feli reconciliare, eo quod alerent eorum regiones ab illo, ut ait Lucas, vers. 20. Non ergo paucis diebus Agrippa Cæsare commoratus est; sed partem anni sexti regni sui et totum septimum ibi transegit. Quocirca

Sexto, alii censent S. Jacobum occisum et S. Petrum in carceratum fuisse in Paschate, anno Claudii 2 incipiente, qui fuit Christi 43, necus ab ejus morte. Tunc enim Agrippa Roma, ubi a Claudio in regno fuerat confirmatus, celeriter rediens Hierosolymam ante Pascha, volens Judæis gratificari, S. Jacobum occidit et S. Petrum vinxit : sed ille ab angelo liberatus, multis Asiæ provinciis peragratis, Romam ingressus, Romanam Cathedralam erexit die 18 januarii, sub finem anni 2 Claudii, qui finiendus erat die 24 januarii, inchoato jam anno Christi 44; ac eodem jam currente, et post diem 24 januarii concurrente cum anno 3 Claudii imperatoris, Agrippa percussus est ab angelo, cum septem annos regnasset, nimirum quatuor sub Caio, tres sub Claudio. Sic enim omnia apposite inter se per annos distributa connexa coherent. Ita Josephus, qui tum vivebat et hæc spectabat, lib. XIX *Antiq.*, cap. viii, et ex eo Christophorus a Castro, in *Hist. Despar.*, cap. xviii, pag. 530, quem vide. Eodem anno Christi 43, Thaddæus missus est ad Abagarum (uti ei vivens promiserat Christus), eumque cum populo Edesseno fide Christi imbuat et baptizavit, teste Eusebio, lib. I *Hist.*, cap. xvii.

Mihi magis probatur sententia Baronii, excepto ^{Susentia} ^{Auctaria} anno quo ab angelo percussus est Herodes : illum enim censio fuisse Christi 43, Claudii tertium : nam ultra tertium Claudii annum non regnasse, nec vixisse Herodem consentiunt Chronologi et Historici. Porro primus Claudii annus incidit in annum Christi 43, non 42, uti tradit Eusebius et ceteri; nam Christus mortuus est anno Tiberii 48, uti omnes consentiunt, agens annum ætatis 34, Tiberius autem 22 annos regnavit, cui successit Caius per 4 annos. Caio successit Claudius : combina horum annos cum annis Christi, invenies Claudii 4 annum incidere in annum Christi 43, non 42; anno ergo Christi 44 Petrus e carcere liber, variis provinciis peragratis, Romam contendit ibique Cathedralam posuit 18 januarii, inchoante anno 43 Christi, et finiente anno Claudii secundo. Nam tertius Claudii annus inchoandus erat die 24 januarii ejusdem anni. Id patet ex eo quod Petrus sederit Romæ 23 annis. Jam incipit ab anno 3 Claudii, et numera reliquos ejus 12 annos (universim enim regnavit 14 annis), adde annos 13 Neronis (13 enim anno Neronis, ab eo occisus est Petrus), qui successit Claudio, habebis annos 25 Sedis Romane S. Petri.

Quæres *secundo*, quoto post Christi in cælum ascensum anno Apostoli discesserunt e Judea in suas provincias, ut toto ore evangelizarent Gentibus quibuslibet? Respondeo : varii varium assignant annum. *Primo*, Apollonius, qui vixit anno Christi 220, scribit apud Eusebium, lib. V *Hist.*, cap. xvii, Christum fuisse Apostolis, ne ante 12 annos a morte sua computandos, Hierosolymis discederent. Id accepit ex Clemente Alexandrino, qui paulo ante vixit et scripsit, scilicet anno

Quo anno
Apostoli
discesserunt
Resp.
Primo.

Christi 190. Clemens enim, lib. VI *Sitom.*, idem tradit; sed Clementis hujus scripta vitata sunt ab hereticis, ideoque inter apocrypha relata a Gelasio Pontifice, regne inter apocrypha Petri, a quodam Clemente (non illo Romano Pontifice, S. Petri discipulo et successore, uti pre se fert) compositum, ubi idem de hisce 12 annis a Christo Apostollis præstitutis, dicitur: ex quo primo desumpta et propagata videtur hæc traditio. Sed eam falsam esse et confictam patet ex hisce Actis Apostolorum. Nam paulo post necem S. Stephani, Philippus Samaritiam convertit; unde eo Hierosolymis acciti discesserunt sancti Petrus et Joannes, at Samaritis sacramentum Confirmationis impenderent. Rursum ex iisdem patet S. Petrum paulo post Iustrasse Joppen, Lyddam aliasque civitates Judæe; deinde Cesaream Christi fidem prædicasse Cornelio; ac tandem cathedram suam Antiochie collocasse per septem annos, donec eam Romam transferret, quod factum est anno circiter decimo post ascensum Christi in cælum.

Secundo, Baronius, quem multi sequuntur, ac Lorinus hic ad vers. 20 censent Apostolos se dispersisse per orbem post necem S. Jacobi, anno Christi 41, qui fuit decimus a Christi morte et resurrectione: unde S. Matthæum paulo ante, puta anno Christi 41, scripsisse Evangelium. Causam dispersionis fuisse persecutionem Herodis, qua occidit S. Jacobum et incarceravit S. Petrum, cum et cæteros occidit, si potuisset; quocirca illos periculum fugientes, profectos esse ad Gentes. Multo longius abeunt, qui Apostolos universales per orbem dispersos esse opinantur post primum Concilium Hierosolymis habitum, *Act. xv.*; hoc enim celebratum esse anno Christi 31, ut vult Baronius, vel 34, ut vult S. Hieronymus. Citant pro hæc sententia S. Chrysostomum, hom. 23 in *Acta*, sed falso.

Verum hæc sententia difficilis est creditu. **Primo**, quia Eusebius, lib. I *Hist.*, cap. xii, scribit sanctum Thadæum, profectum Edessam Syriæ anno Christi 43, convertisse Abagarum regem et populum Edessenum ad Christum, uti Abagaro olim scriperat et promiserat Christus. Quocirca Lucius Dexter, in *Chronico*, et Genebrardus, in *Chronol.*, censent divisionem Apostolorum factam anno Christi 41, qui fuit septimus a morte ejus. Sed nec hoc satisficit, ob sequentes rationes.

Secundo, quia S. Jacobus in Hispanias profectus est, utique ante annum Christi 44; nam eo occisus est Hierosolymæ ab Herode. Eum enim in Hispania prædicasse, universalis est et immemorabilis non tantum Hispaniæ, sed et fidelium ubique traditio, cui refragari nemo queat. Jacobus ergo in Hispanias profectus est sub annum Christi 37. Ergo eodem cæteri quoque in sua loca abisse videntur.

Tertio, quia Christus jussit Apostolis ut marenat Hierosolymis usque dum reciperent Spiritum Sanctum in Pentecoste, ut eo recepto in-

Secundo, anno Christi 44.

Refutatur. Primo.

Ad argumentum primum.

guis igneis irent prædicatum per totum orbem, ut patet *Act. 1*; si enim decem annos mansissent in Judæa, tarde admodum executi essent mandatum Christi de prædicando Gentibus per totum orbem, et parum temporis ad id exequendum habuissent. Perique enim anno trigesimo apostolatuum cum vita et martyrio finiuntur. Adde, pauci fuerunt, puta duodecim, et tamen hi remotissimas et plurimas gentes, vastas et amplas adire et convertere debebant.

Quarto, quis credat eos omnes decennium integrum possisse apud paucos perfidos et obstinatos in sua lege Judæos, cum scirent totum orbem sibi a Christo præscriptum et demandatum esse? Sane pauci anni sufficiebant ad prædicandum per totam Judæam, præsertim cum ibidem Diaconos et Presbyteros ordinasset; qui et S. Jacobum, fratrem Domini, constituissent Episcopum.

Quinto, quia S. Paulus, *Galat. 1, 19*, ait se post triennium a conversione sua (que contigit anno Christi 33, vel, ut alii volunt, 33), puta anno Christi 38, vel 39, ascendente Hierosolymam, neminem Apostolorum vidisse, nisi S. Petrum et Jacobum, fratrem Domini: quia scilicet cæteri ad evangelizandum toto orbe erant dispersi, ait S. Hieronymus, Anselmus, Claudius Taurinensis et Cajetanus ibid. Illic et S. Lucas describit acta S. Petri, et ortum progressumque Ecclesie in Judæa, nullam aliorum Apostolorum mentionem facit, nisi S. Joannis, utique facturus si in ea diutius mansissent.

Ob hæc ergo argumenta probabilius videtur, Apostolos longe ante annum Christi 44, qui fuit decimus a morte ejus, in suas provincias discessisse: quo anno discesserint, præcise definire non ausim. Probabile est eos discessisse paulo post conversum a Petro Cornelium: tunc enim apertum est publice per celeste oraculum ostium fidei Gentibus, usque jussus est illico Petrus, ac consequenter et cæteri evangelizare. Quocirca ipse mox adit Antiochiam ibique cathedram constituit anno Christi 37. Videtur ergo sub idem tempus quoque cæteri suas adisse gentes, in eisque Ecclesias exrxisse, ibique suas cathedras possuisse. Quis enim credat eos celesti visione Petri admonitos, jam esse tempus prædicandi Gentibus, tardasse et distulisse hujus moniti, imo præcepti divini executionem per septem vel octo annos, puta ab anno Christi 37, usque ad 44. Videtur ergo discessisse sub annum Christi 37, unde et anno Christi 36 Deus convertit Saulum eumque Gentium Apostolum et doctorem designavit. Quod si quis eodem anno Christi 36 contendant Cornelium fuisse conversum, et paulo post Apostolos, saltem aliquos ivisse in suas provincias, non repugabo. Sub idem enim tempus videtur apertum Gentibus fidei ostium, quo Saulus conversus creatus est a Leò Gentium doctor.

Quarto.

Quinto.

Tertio, anno Christi 37.

Quarto, anno Christi 44. Imo noster Gaspar Sanchez, tract. *I De Prædicatione S. Jacobi in Hispania*, cap. vi, et Christophorus a Castro in *Histor. Descriptæ*, cap. xvii, pag. 341, censent Apostolos statim a Pentecoste, anno Christi 34, ivisse in suas provincias. Probant id primo, quia ideo in fine illius anni 34, ut tradit Eusebius in *Chronico*, et alii, ordinasse videntur sanctum Jacobum, fratrem Domini, Episcopum Hierosolymæ, ut Judæorum curam pastorem in ipsum transferrent, ipsi vero discederent ad Gentes.

Secundo, id probant ex Melitone Sardensi, quem citat Beda in cap. viii *Act.*, et ex Prochoro, discipulo S. Joannis: sed utriusque scripta sunt vitata, apocrypha et fabulosa.

Tertio, quia Christus ascendens in cælum jussit dixitque Apostolis, *Marc. cap. ult.*: « In mundum universum euntes, docete omnes gentes, » q. d. « Ite, quia jam tempus est, » ait S. Thomas, Hugo et Cajetanus, qui et addit, hoc mandato revocatum esse illud anterius, « In viam Gentium ne abieritis. »

Quarto, quia Ecclesia in Officio Pentecostes, in Vesperis secundis, ad *Magnificat* canit: « Hodie completi sunt dies Pentecostes; hodie Spiritus Sanctus in igne discipulis apparuit; et tribuit eis charismatum dona: misit eos in universum mundum prædicare. » Similiter loquitur S. Leo, serm. *I in Natali S. Petri et Pauli*. Item Metaphrastes et alii. Unde concludit Sanchez paulo post Pentecosten Apostolos prædicasse Gentibus et ad eas profectos esse ante conversionem Cornelii, quam ipse censet factam anno 36 Christi, qui fuit secundus ab ejus morte. Licet enim posterius eam narret Lucas, eam tamen esse præponendam: Lucam enim per hysteroiogiam gesta Petri postponere, ut narrata conversione S. Pauli, ejus gesta eodem historie filo pertaxat, quibus pertaxat gesta S. Petri enarrare aggreditur.

Verum difficile est creditu Apostolos ivisse ad Gentes ante apertum iis cælitus fidei ostium per conversionem Cornelii. Ideo enim Deus illam celesti visione Petro præmonstravit, ut per illam Apostolis iter ad Gentes panderet: alioqui enim Judæi, quales erant plerique primi Christiani, id non permisissent, imo iis restitissent, uti resisterunt S. Petro, cap. xi, vers. 3. Sed Petrus per visionem a Deo acceptam eis satisfacit.

Quare argumenta a Sanchez allata probant duntaxat a Pentecoste licuisse Apostolis prædicare Gentibus, uti recte judicavit Gabriel Vasquez, quem citat Sanchez, cap. viii; imo eodem prædicasse Gentibus, que se Judæis miscebant in conclonibus S. Petri et Apostolorum: non tamen probant eos statim a Pentecoste ivisse in suas provincias, tum quia primo satisfacere debebant Judæis, qui pretendebant Messiam sive Christum ejusque Evangelium ad se pertinere, non ad Gentes: illum enim ad se esse missum, eo quod patribus suis fuisset promissus: hoc autem fece-

runt ordinando Hierosolymæ Episcopum S. Jacobum; dispergendo se per cæteras Judæe, Galilæe et Samariæ civitates, ibique evangelizando; tum quia expectabant occasionem et tempus, quo a Deo discedere monerentur, ut hoc Judæis possent obtinere, ne ipsis abeuntibus obstreperent, aut schisma facerent: hoc autem factum est per visionem S. Petro oblatam.

Rursum illa argumenta recte probant Apostolos iter suum non distulisse per multos, v. g. decem annos, sed rebus in Judæa compositis mox discessisse. Hoc autem factum est, cum Petrus obita Judæa, Lydda et Joppe, ubi multos dies mansit, ait Lucas, cap. ix, missus est Cesaream ad convertendum Cornelium: quod factum est sub annum Christi 37, ut dixi in fine cap. x; ac consequenter tunc pariter videtur Apostoli in suas oras perterriti. Sic enim omnia suavi dispositione et concinna narratione connexa coherent. Nam ab anno Christi 34 usque ad 37, Apostoli omnes, per triennium integrum evangelizando Judæis, abunde eis satisfacere: unde eo expleto, anno Christi 37, converso Cornelio et patet factus cælitus Gentibus ad Ecclesiam ingressu, omnes se ad iter in suas provincias accinxerunt.

Confirmatur primo, quia Lucius Dexter, in *Chronico*, et alii tradunt S. Jacobum anno Christi 37 profectum in suam provinciam, puta Hispaniam: ergo idem cæteri plerique fecerunt alternative. Dico, plerique et alternative. Nam non omnes simul eodem tempore præcise discesserunt, sed alii citius, alii tardius, pro rerum et negotiorum commoditate, vel necessitate, ut recte advertit Christophorus a Castro, cap. xviii *Hist. Descriptæ*. Sic S. Joannes diutius ibidem mansit, ut serviret B. Virgini, cui a Christo datus erat custos: imo filius; S. Petrus Judæis vel presens, vel vicinus esse voluit per decem annos, ex quibus septem egit Pontificem Antiochiam, sed ita, ut crebro in Judæam et Jerusalem excurreret. Unde S. Paulus anno Christi 39, veniens Hierosolymam, eum ibidem invenit et convenit, *Galat. 1, 19*; S. Petrus enim præcipue erat Judæorum Apostolus, sicut Paulus Gentium, *Galat. 2, 9*.

Confirmatur secundo, quia Apostolos Hierosolymis non discessisse ante conversionem Cornelii, patet ex eo quod Lucas, cap. xi, vers. 1, dicat illos eam ibidem adivisse: « Andierunt, ait, Apostoli et fratres qui erant in Judæa, quoniam et Gentes receperunt verbum Dei: » ergo ante non receperant, nec eis ex professo prædicarent Apostoli. Quod vero mox post conversum Cornelium discesserint in suas provincias, liquet ex eo quod paulo post Lucas, vers. 22, dicat Barnabam missum esse Antiochiam, non ab Apostolis, utpote jam profectis et abeuntibus, sed a presbyteris Ecclesie. « Pervenit, ait, sermo ad aures Ecclesie, que erat Hierosolymis, super istis, et miserunt Barnabam usque ad Antiochiam. »

Confirmatur tertio, quia ideo Herodes anno

Distinxi mansit S. Joannes et S. Petrus in Judæa. Car.

Ad argumentum primum.

Christi 43 apprehendit Petrum, et Jacobum occidit pre ceteris Apostolis, cap. vii, vers. 1, eo quod ceteri jam abissent ad suas gentes.

Chrono-
logia
Apostolo-

Hæc itaque est Chronologia Christi, Apostolorum et primitivæ Ecclesie.

Christus occisus resurrexit, ascendit in cælum, indeque misit Spiritum Sanctum in Pentecoste, anno a nativitate sua 34.

Eodem anno S. Petrus prædicans convertit tria et mox quingentos hominum millia.

Eodem quoque creati sunt primi septem Diaconi, Act. vi.

Eodem anno lapidatus est Stephanus, die 26 decembris.

Et die sequenti puta 27, S. Jacobus Minor creatus est primus Hierosolymorum Episcopus.

Paulus conversus est ad Christum anno Christi 36.

Cornelius, conversus a S. Petro, patefacit ostium fidei Gentibus initio anni 37.

S. Petrus posuit cathedram Antiochie eodem anno 37, in eaque sedit septem annos. Hic annus fuit 4 ab ascensu Christi, ut habet *Chronicon Alexandriana*.

S. Jacobus in Hispanias profectus est, cæterique Apostoli in suas provincias, eodem anno Domini 37.

Fames prædicta ab Agabo toto orbe cepit anno Domini 42.

S. Jacobus rediens Hierosolymam occisus est ab Herode Agrippa circa Pascha, anno Domini 44.

S. Petrus victus est ab Herode, et liberatus ab angelo anno Christi 44.

S. Petrus post septennem sedem Antiochie, liberatus e vinculis Herodis, multis locis peragratis, Romam ingreditur, ibique cathedram colloct die 18 Januarii, finiente anno 2 Claudii Imperatoris, sub initium anni Christi 45.

Eodem anno 43 Paulus cum Barnaba missus iturusque ad gentes, rapitur in tertium cælum; de quo cap. sequent., vers. 2.

Vers. 3.

3. APPOSUIT UT APPREHENDERET ET PETRUM. — Tâ et æque ac *apposuit* emphasin habent, q. d. Occiso Jacobo, crevit animus et improbitas Herodi, ut etiam in ipsum Ecclesie Primatem, puta S. Petrum, auderet manus sacrilegas injicere (1). Cansam dat S. Chrysostomus, vel potius Proclus, in *Encomio vinculorum S. Petri*, apud Surium die 4 augusti: « Nam putabant (Judæi) illud futurum, ait, ut si Petrum Apostolum de medio sustulissent, facile reliquos Apostolos superarent, ille enim erat qui contrarias voces mittebat, quicque in conciliis, in judiciis et in synagogis cum

(1) Solent Nov. Test. Scriptores verbum *apposuit* aliis verbis addere, ita, ut partim adverbialiter ponatur pro *deinde*, *amplicius*, *parvo*, *præterea*, et indicet aliquem pergere in agendo; partim vero plene abundet. Imitati sunt hæc in re Scriptores Hæretici qui eodem ratione suam *apposuit* aliis verbis addere solent, v. g. Gen. 11, 10; Deut. 11, 26.

adversariis certabat, et Jesu nomen palam prædicans, invocato ejus nomine, præcipua quedam miracula faciebat. » Et inferius hosce S. Petro dat titulos: « Vere hic est Apostolorum firmamentum, et sacrorum cælorum magister, arcanorum interpres, nutantium confirmator, lapsos erigens, firmos conservans, penitentis dux ardentissimus: Petrus denique magnum illud orbis terrarum miraculum, Ecclesia jactato, discipulorum decus, eorum qui recte sentiunt, ornamentum, Theologorum pulchritudo, Christi os, mens celestis, Trinitatis pulcherrimum tabernaculum, lapsorum reconciliator, honeste viventium ductor, recte currentium propugnator, omni celesti et humana laude, omni præconio dignissimus. Cujus si umbra et lintei morbos profligant, certe catene que venerandum Apostoli corpus confingerunt, quanto propiorum tactum habuerunt, tanto abundantiorum miraculorum vim participarunt, » etc. Subdit hæc catena diabolum fugari: « Non enim ferre potest Spiritus Sancti gratiam hæc catena obumbrantem. neque scintillas ex divino illarum igne exilientes sustinet, sed ab ipsis incenditur atque comburitur. »

ERANT AUTEM DIES AZYMORUM. — qui per septem dies continuos a Paschate celebrabatur, ita dicit, quod in his nullis panibus nisi azymis, id est fermento carentibus, vesi Judæis liceret. Addit hoc Lucas, tum ut denotet tempus necis S. Jacobi et carceris S. Petri, tum ut indicet causam cur non illico occisus sit S. Petrus, sed dilatus post Pascha, quia scilicet erant dies festi azymorum, quos sanguine effuso maculare et fenestare volebat Herodes; tum denique ut indicet perversitatem Herodis et Judæorum, qui in diebus azymorum, quibus debebant vacare Deo esseque azymi, carentes omni fermento malitie et nequitie, ut ait Apostolus, I Cor. v, 8, exarserunt odio et invidia in Ecclesiam, summumque scelus in ejus caput S. Petrum designarunt. Ita et hodie sepe fit, ut homines suis cupiditatibus addicti, in majoribus festis majora designent scelera, tum quia festo se suamque malitiam abscondere et latere posse putant; tum quia ad hoc eos instigat diabolus, ut festi sanctitatem atroci scelere profanet et violet. De diebus azymorum et Paschate dixi *Ezod. xii*.

4. TRADENS QUATOR QUÆ PRIONIBUS. — Syrus, tradidit eum sedecim militibus custodiendum. Causam dat Oecumenius: « Ut singulis noctis vigiliis, hoc est, ternis inæqualibus horis, quatuor ad vigilantes custodes, » ut scilicet profubus fessis et dormituriensibus novi et vigiles succederent. Tam arcte S. Petrum custodivit, quia audierat eum facere miracula, ne per ea elaberetur et carcere, præsertim quia eum olim ex carcere cum S. Joanne per angelum evasisse audierat, Act. v, 19.

POST PASCHA. — Hinc videtur quod Agrippa S. Jacobum occidit ante Pascha, ne dies pas-

chales ejus nec e sanguine funestaret. Erat enim ipse Judæismi studiosissimus, ideoque in his noluit occidere S. Petrum, sed causam ejus distulit post Pascha, id est post dies paschales, sive post octavam Pasche; Pascha enim celebrabatur per septem dies. Scens sentit S. Hieronymus, in cap. XIII *Ezech.*, Christophorus a Castro, Mariana et alii, quos initio cap. citavi, scilicet S. Jacobum occisum esse die primo vel secundo azymorum: simili enim modo Judæi Christum crucifixerunt primo die azymorum; Petrum vero distulisse post Pascha in gratiam Judæorum, ne illos cultu et religione dierum et sacrificiorum paschaliu occupatos, ab iis vel tantillum distraheret, sed iis elapsis plenius Petri, utpote Primatis, causam cognosceret, pleniusque et jucundius in ejus neci, populo jam a sacris feriatis spectaculum daret. Addit S. Chrysostomus, in *Encomio vinc. S. Petri*, apud Surium die 4 augusti, id eum fecisse, ut diuturniore cruciatus carceris, catenarum, famis, metus mortis, vexationis militum, etc., S. Petrum torqueret: quomodo Tiberius Cæsar a vincitorum causis ideo se aiebat serius cognoscere, ne affecti supplicio cito levarentur malis que meruerant antea sceleribus: nunc dum longiores moras terunt, multo gravius reddi illorum infortunium, » ait Josephus, lib. XVIII *Antiq.*, cap. vii. Sed S. Petrus, ait Chrysostomus, hæc omnibus fortior evadere, adeo ut jucunda et secura hilaritate milites confunderet et in ruborem converteret. Ergo in Paschate victus fuit Petrus, et tamen festum vinculorum horum celebrabat ab Ecclesia die prima augusti: causam dabo vers. 6.

PRODUCERE. — primo, in publicum tribunal, ut coram populo causam Petri discuteret eumque publica sententia ad mortem dammaret; secundo, in theatrum, in quo publice spectante et gaudente populo, eum excruciat et morte mulctaret. Græce est *ἀπαγορεύειν*, quod potest verbi, offerre. Unde Syrus vertit, volens eum tradere populo; Lyranus, volens eum exponere morti ad voluntatem populi. Unde aliqui censent Herodem, ut magis gloriificaretur populo, voluisse ei tradere S. Petrum, ut ad libitum, eo genere mortis quo laberet, illum cruciaret et enocaret.

3. IN CARCERE — intimo, ait S. Chrysostomus, hom. 8 in *Epist. ad Ephes.* Adrichomius, in *Theatro Terræ Sanctæ*, censet hunc carcerem non fuisse civitatis et magistratus, in quem inclusit Petrum et Apostolos, cap. iv, 3, sed regis, eumque situm fuisse in stratopedo, id est in area regiam Herodis undequaque ambiente, ubi regii milites excubias agebant. Alii alio loco eum collocant. Ita Romæ ad radices Capitoli videmus carcerem Mamertinum, profundum et tenebrosissimum, in quem a Nerone conjectus fuit S. Petrus cum S. Paulo, ex eoque eductus ad martyrium: quem nunc conversum in sacellum pie veneramus, præsertim quia in eo fontem miraculosum S. Pe-

tri precibus elicitum, ad baptizandum S. Procerum et Martinianum, carceris custodes, etiamnum perennibus et salutiferis aquis manantem intumet et haurimus.

AD ECCLESIA. — Tota ergo Ecclesia orabat pro S. Petro, quasi pro capite et Pontifice suo, quam intime diligebat et colebat: æstimans si Petrus capite mulctaretur, non tam illi quam sibi capiti truncandum. Id etiamnum imitatur Ecclesia, que in Canone missæ semper, et crebro in collectis orat pro Summo Pontifice. Ipse enim quasi Atlas Ecclesie totum ejus pondus humeris suis sustinet. Porro hæc oratio fuit efflax, et per miraculum S. Petrum e carcere eduxit, tum quia erat densa et communis omnium fidelium, qui tunc fere erant sancti, immo in sanctitate eximii; tum quia erat fervida et continua, etiam nocti: nam nocti veniens e carcere Petrus fideles orantes invenit. Ad ejus imitationem institui solet oratio quadragesimæ Horarum, in honorem sepulture Christi, qui totidem horis in sepulcro decombuit.

6. CUM AUTEM PRODUCTUS EUM ESSET. — Disce hic Deum sinere S. Petrum et fideles adigi ad extrema, ut probet eorum in se confidentiam, ut tunc illustriiori ope eos liberet, etiam per miraculum, si opus sit. Quocirca de ejus ope nunquam desperandum, imo quo magis crescent pericula et afflictiones, eo magis agenda est spes in Deum. Ipse enim dixit et promisit: « Cum ipso sum in tribulatione, » *Psal. xc, 18*. Et: « Cum transieris per aquas, tecum ero, et flumina non operient te; cum ambulaveris in igne, non combureris, et flamma non ardebit te, » *Isaia XLIII, 2*.

ERAT PETRUS DORMIENS. — Quasi secure quiescens in Dei providentia, cui se curæ esse sciebat, paratusque vel vivere vel mori, prout Deus norat expedire ad majorem sui nominis gloriam et Ecclesie bonum. « Dormit corpore Petrus, corde ad Deum vigilat; Deus vero custos ipsius nec dormitat, nec dormit, » ait S. Chrysostomus, hom. 8 in *Epist. ad Ephes.*

Moraliter: Dormit secure in sinu Dei, qui cum illo sentit et dicit: « Quo fata trahunt retrahuntque, sequamur. Quicquid erit, superanda omnia fortuna ferendo est. »

VINCULUS CUSTODIENS DUABUS. — « Quatuor difficultates cumulant custodia, carcer, milites, catena, onus, » ait Glossa: eo illustris fuit Dei auxilium et miraculum, hæc omnia momento disjunctis et superans, Petrumque liberans. Addit Arias binos milites, inter quos medius vincetus erat Petrus, singulos singulas Petri tenuisse catenas, ne quo modo dormientes fallere et elabi posset.

Nota: Has catenas, utpote a S. Petro, principe Apostolorum et Ecclesie, quasi sacratas, per cæterorum Apostolorum et Sanctorum catenis honoravit et honorat non solum Ecclesia, sed et ipse Deus; ut cujus est in ligandis et solvendis alienis vinculis præcipua in Ecclesia potestas, ejus eodem

Oratio
continua
pro S.
Petro.

Vers. 6
Deus in
arcibus
adest.

Vincula
S. Petri
honoravit
Deus.

vincula a cunctis fidelibus præcipuo in honore habeantur, juxta id quod S. Petrus ocellimus in festo S. Petri ad vincula :

Solve, jubente Deo, terrarum, Petre, catenas,
Qui facis ut pateant cælestia regna beatis.

Deus enim eas honoravit, primo, ex eis miraculose eripiendo S. Petrum per angelum; secundo, catenam Herodianam cum Neronianam miraculose connectendo, de quo mox; tertio, multa per eas miracula operando, quæ recensent Baronius, Ribadensira et alii die 1 augusti.

Eccles.
Ez.
Ysaia.

Ecclesia et fideles eas honorant, primo, celebrando magno urbis confluxu festum Vinculorum S. Petri calendis augusti, non Pauli (quæ tamen hic Romæ in ecclesia S. Pauli videmus et veneramus), non aliorum Apostolorum. Cujus festi occasionem dedit, non Eudoxia, uxor Arcadii Imperatoris, quæ personata est S. Chrysostomum, uti putavit Beda, sed Eudoxia, uxor Theodosii Junioris, qui fuit filius Arcadii et Eudoxiæ. Eudoxia enim, sub anno Domini 437, Hierosolymam voti causa profecta, ibidem a Juvenale Patriarcha accepit duas hæc catenas, quibus S. Petrum vinxerat Herodes: unam detulit Constantinopolim, alteram misit Romam ad Eudoxiam Augustam suam filiam, Valentiniani Junioris Imperatoris conjugem: utrobique autem festa dies statuta est, et quasi catenarum dedicatio. Unde paulo post, anno Domini 438, Eudoxia, filia Eudoxiæ, Romæ basilicam in earum honorem erexit, quæ etiamnum exstat in monte Esquilino vocaturque S. Petri ad vincula, vel titulus Eudoxiæ; æque ac mater ejus Eudoxia similem Constantinopoli exstruxit. Porro, cum Eudoxia Pontifici Romano catenam S. Petri Herodianam ostenderet, Pontifex et vicissim ejusdem Neronianam ostendit: quam cum inter se cõferunt, ecce illico una eum altera coalescit: qualem etiamnum quotannis intuemur et reverentes osculamur.

Secundo, Alexander, Pontifex et martyr, ordine sextus a S. Petro, in carceratus, S. Balbinæ et sociis ejus vincula deosculantibus dixit: « Desine has osculari botas (id est catenas jam dictas, quasi bonum jugum, ait Festus et Isidorus, lib. V Orig.), inquire inquit Domini mei Petri Apostoli vincula et hæc potius osculare. Balbina, his auditis, cum multo studio ac desiderio pervenit tandem ad illa beatæ vincula, hisque inventis gratias egit Domino nostro Jesu Christo, prosternensque se in oratione dixit: Benedictum sit nomen tuum, omnipotens Deus, qui per famulum tuum Alexandrum mihi ancillæ tuæ thesaurum spiritualem indicasti, cepitque illa vincula cum multo timore osculari et gratias agere Regi cælorum. » Ita habent Acta S. Alexandri die 3 maii.

Tertio, vincula S. Petri encomio insigni celebrat S. Chrysostomus (vel potius S. Proclus, aut Germanus: nam tempore S. Chrysostomi, necdum Eudoxia hæc vincula repererat), quod exstat

apud Saurium die 1 augusti, ubi præter alia ex eo jam citata: « Has, ait, catenas composuit Dei Patris Verbum, ejusdem æternitatis et principii particeps, ut ejus de Deo confessionis premium essent. Ab his demonum pravi spiritus illigati enecantur, ab his principes hujus mundi captivus ducitur, a fidelibus hominibus illudunt. » Subdit hæc Ecclesiam cingi et contra hostes invictam reddi; iisdem Christianorum vertices coronari, ut ab inimicis sint intacti. « His catenis Apostolus ornabatur, his exultans ac gestiens se oblectabat et tanquam regalem aliquem ornatum circumferens exultabat. » Subdit modum quo illæ servatæ sunt, nimirum per aliquos Herodis ministros, quæ occulte erant Christiani. « Has, ait, in carcere delectas ipsi Herodis ministri, quibus divine cognitionis lumen affuserat, clam sustulerunt et apud seipsos velut thesaurum conservaverunt. » Et inferius venerationis causam assignans: « Catenas hæc videntes Petrum ipsum, ait, mente inspicere nobis videmur, et eas tangentes, Apostolum a nobis tangi existimamus. Nam has et illum mente formantes, et per fidem ipsam in unum copulantes, ad eum ipsum qui per hæc passus est, totum referimus. » Ac in fine invocans S. Petrum: « His catenis, ait, nostrarum animarum vulnera, quæso, liges. His barbaros ipsorum devinias, captivos ducas, et civitati te venerant hostiles eorum exuvias confersas, His catenis Imperatorem nostrum armes, munias, victorius et trophæis coronas. »

Quarto, solebat olim hincmatura catenarum S. Petri, pro ingenti dono ad reges et principes a Romanis Pontificibus mitti, ac per eam Deus multa edebat miracula. Moris enim erat eam includere aureæ clavi, ab altari S. Petri acceptæ, siquæ eam ad absentes transmittere, uti eandem ad Childebertum, Francorum regem, mittere se scribit S. Gregorius, lib. V, Epist. 6, et lib. VI, Epist. 23. Eandem ab Hormisda Papa petiit et impetravit Justinianus, postea Imperator.

Moraliter: Vide S. Chrysostomum, hom. 8 in Epist. ad Ephes., magnis mirisque laudibus celebrantem vincula S. Pauli, ubi ea præfert regnis et sceptris, Regibus et Imperatoribus, imo Angelis et Archangelis, adeoque miraculis et susceptioni mortuorum.

7. ANGELUS DOMINI. — in corpore assumpto quod in Novo Testamento post et per resurrectionem Christi, assumere solent gloriosum, id est fulgidum et splendidum: adeo ut hoc splendore suo carcerem totum illustravit. Unde sequitur: « Et lumen refulsit in habitaculo. » Ita in natali Christi, « angelus Domini stetit juxta illos (pastores), et claritas Dei circumfulsit illos. » Luca II, 9. Et de angelo post resurrectionem Christi apparente in ejus sepulchro, ait Mattheus, xxviii, 3: « Erat autem aspectus ejus sicut fulgur. » Nonnulli probabiliter opinantur hunc angelum fuisse S. Michaelem: ille enim est præses Eccle-

si. M. s. h. unde sicut ejus curam gerit, ita et capitibus ejus, puta S. Petri, ita Pantaleon Charophylax, in Encomio S. Michaelis, quod recitat Saurius die 29 septembris. Censet S. Chrysostomus et Glossa hoc lumen resplendisse soli Petro, quia scilicet solus ille excitatus fuit ab angelo: custodibus enim, inter quos medius vincetus tenebatur Petrus, angelus immisit gravem soporem, ut nec lumen ejus viderent, nec vocem colloquentis cum Petro, nec strepitum catenarum cadentium audirent: alioqui lumen corporis adeo fulgidi refulsit per totum carcerem, quod utique vidissent custodes si fuissent vigiles, nisi ab angelo fuissent impediti. Hinc Gersonius, III part., tract. 8 super Magnificat, hanc angelum ab effectu vocat Uriel, id est fulgor Dei; hunc enim produxit in carcere: alioqui idem addit hunc angelum fuisse custodem S. Petri, quod et alii multi censent, puta S. Michaelæ, uti paulo ante dixi: sicut principes Ecclesiæ non angelum, sed Archangelum aliumve principem angelum custodem habent.

PERCUSIOQUE LATERE PETRI. — Quia alte dormiebat, ait S. Chrysostomus, quod signum ipsam esse animi securi et intrepidæ, utpote in Dei providentiam resignati et placide quiescentis.

STURGE VELOCITER. — Non quod metuere angelus, ne si moras neceret, excitarentur custodes: ipse enim in eis soporem continuabat, quamdiu volebat; sed quia angeli sunt veloces, alacres et agillimi, utpote spiritus, et velociter Dei jussa peragunt, juxta illud: « Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis. » Hebr. I, 7. Unde pariter a Petro aliisque clientibus velocem exigunt actionem et obedientiam. Rursum ait velociter, quia somnum Petri excutere volebat: somnolenti enim sunt lenti et tardi. Denique velociter significat desiderium incitatum angeli ad liberandum Petrum.

Moraliter: Docet hic angelus illud Eccles. xxxi, 27: « In omnibus operibus tuis esto velox, et omnis infirmitas non occurret tibi. » Velox enim et expeditus excutit acediam, torporem, languorem, inducuntque robur, valorem et vigorem angelicum. Sic de Jonathan et Saule, ducibus Israelis, in prælio cæsis, canit David, II Reg. I, 23: « Aquilæ velociores, leonibus fortiores. » Et de Asael, uno fortium Davidis, dicitur ibid., cap. II, 18: « Porro Asael, cursor velocissimus, fuit quasi unus de capreis qui moventur in silvis. » Et Gaddite profetæ dicitur a Davide, « erant viri robustissimi et pugnatores optimi tenentes clypeum et hastam: facies eorum quasi facies leonis, et veloces quasi capree in montibus. » I Paralip. XII, 8. Hinc Prov. xxii, 29, dicitur: « Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabilis, nec erit ante ignobilis: » reges enim delectantur ministris qui velociter jussa exequuntur: multo magis Deus. Jeremias, cap. IV, 13, describens robur et impetum Nabuchodonosoris et Chaldeorum invadentium Judæam: « Ecce, inquit, quasi nubes ascendit et

quasi tempestas currus ejus: velociores aquilæ equi illius. » Unde et subdit: « Ve nobis, quia vastati sumus. » Et de iisdem Thren. IV, 19: « Velociores, ait, fuerunt persecutores nostri aquilæ cæli: super montes percussit sunt nos. » Et de iisdem ait Habacuc, I, 8: « Leviore pardis equi ejus, et velociores lupis vespertinis. » Denique Isaias xviii, 2: « Ille, ait, angeli veloces, ille (o Petre) ad gentem convulsam et dilaceratam, v. g. Ille, o Apostoli, velociter ad Gentes, ad barbaros a demone convulsos et vitibus dilaceratos, ut eos liberetis et salvetis. Ita mystice Vatablus, nam alius ejus loci est sensus literalis, ut ibi dixi.

ET CECIDERUNT CATENE DE MANIBUS EJUS. — Quia eas frangendo vel aperiendo et solvendo excussit angelus. Videtur Petrus solis manibus fuisse vincetus: nam pedum hic nulla fit mentio.

8. PÆRCUSSÆ. — Propter carceris rigorem, ait Beda, ligamenta ad horam laxaverat, ut tunica circa pedes demissa, frigus noctis utrumque temperaret. » Non enim interiore vestem, v. g. interlatis et indutium, exerat Petrus, ut nudus inter milites jaceret (hoc enim fuisset indecens et inverecundum), sed tantum tunicam extimam: hæc ergo induere eaque se cingere jubetur. Unde Proclus, in Encomio vincul. S. Petri: « Ad excimandum, inquit, Petro melum, quomodo per dispositas militum custodias prætrensiret, tanto angelus illum auxilio et præsidio confirmat, ut otiose pallium induere atque sandalia et laxatam astringere vestem possit. » Orientales enim, quales sunt Judæi, longas gerunt vestes, quasi ituri vel operaturi cingunt, quieturi discingunt et solvunt. Ita faciunt Sines et Turcæ, qui non nisi tunicis se accingunt, et femoralibus carent. S. Augustinus, in Psal. xcii, distinguit hæc quatuor, cingi, succingi, præcingi, accingi: ut primum sit operari, secundum ituri, tertium ministrari, quantum pugnatari; sed præcingi hic et alibi idem est quod cingi et succingi.

ET CALCEA TE CALIGAS TUAS. — Ἰνδύου τὰ σάβδα σου, id est, subliga sandalia tua. Ita Pagninus et Tigurina. Jam sandalia esse tibialia (quæ vulgus Germanorum caligas inferiores vocat) censet Joannes Ferdinandus in Thesuro S. Scripturæ, verbo calceus. Verum alii passim censent sandalia esse calceos, sive munimenta pedum, non tibiarum vel crurum. Idque ita esse patet primo, ex verbo calcea: calceamus enim pedes calceis, non tibias tibialibus. Secundo, quia veteres Hebræi, Græci et Romani non utebantur tibialibus (imo nec femoralibus, uti dixi Habacuc II, 13), sed tibis et genibus nudis incedebant. Unde Julius Cæsar cum occideretur, « togam manu demisit, ut inferior pars corporis lecta collaberetur, » ait Valerius, lib. IV, cap. v. Sic Romæ in columna Trajani, videmus ipsum et milites ejus nudis tibis exsculptos. Idem de Augusto docet Suetonius in Vita ejus, cap. lxxxii. Sic Plato, ait S. Hieronymus in cap. x. S. Matthæi, « præcepit duas cor-

Moraliter
de veloci-
tate.

Sandali
cens cal-
ceos.

poris summitates non esse velandas, nec assueri debere mollitiei capitis et pedum. » Idem Spartianus præcepit Icyrgurgis et Atheniensibus Phocion, ait Plutarchus in eorum Vita. Achillem, Ajaxem, Craterem et alios Philosophos nudipedes incessisse docet Philostratus: idem Christianus suadet Clemens Alexandrinus, lib. II, cap. XI. Et ita prisicos fecisse docet Lucianus, dum habitum Christiani describens in *Philopatro* ait: « Pallium putre, sine calceis et tegmine, capite nudo incedens, detonsa coma. » Denique Pompeio fascias tibiales gestanti, causamque ulceris præfendenti, « Favonius inquit: non refert qua parte corporis sit diadema; » vocans eum in suspitionem affectati regni, ait Valerius, lib. VI, cap. II. *Tertio*, quia expresse S. Marcus, cap. VI, 9, ait « calceatos sandalialis. » Unde Petrus Faber, in *Agonist.*, lib. II, cap. LXXIV, asserit sandalia esse « caligulas, sive galliculas, ut habet Glossarium Græco-Latinum: unde nostrum *galoches* deductum. » Et Synodus a S. Bonifacio celebrata, cap. CCX, jubet, « ut unusquisque presbyter Missam ordine Romano cum sandaliis celebret, » id est cum calceis. Iudei enim sacrificabant nudipedes, ut dixi *Exod. III et XXVII.*

Caligam Quæres hic *primo*, cur ergo Noster veritè « caligas? » Respondet, quia caliga olim Latinis significabat calceum. Probatur id *primo*, ex *Genes. cap. XIV*, vers. 23, ubi ait Abraham regi Sodomæ: « A filo subtēginis usque ad corrigiam caligæ (id est calcei): hic enim habet corrigiam, non tibiale, » non accipiam ex omnibus que tua sunt. »

Secundo. «Secundo, Caius Imperator a calceo cognominatus est Caligula: » Quia natus in exercitu fuerat, cognomen tum calceamenti militaris (a quo miles caligati vocabantur), id est *caligula*, sortitus est, » ait Aurelius Victor, in *Caligula*. Unde Augustinus, in *Monasticis*:

Caius, cognomen *Caligæ* cui castra dederunt.

Hinc auctor, ut de nimis procreo et longo dicitur, ait: « Caliga Maximini, » id est calceus Maximini. « Maximinus enim, inquit Capitolinus in ejus Vita, quia erat pedum octo et prope semis, calceamentum ejus regium constat pede majus fuisse hominis vestigio atque mensura. »

Tertio, S. Isidorus Hispalensis, lib. XIX *Origin.*, cap. XXXIV, recensens omnes calceorum species: « Caligæ, ait, vel a callo pedum dicte, vel quia ligantur; nam socii non ligantur, sed tantum intro mittuntur. » Et S. Gregorius, lib. I *Dialog.*, cap. IV, ait S. Equitium, cum fœnum secaret, calceum caligis clavatis: solebant enim calceis affigere clavos, ut fortiores essent, uti etiamnum eos inclavant rustici. Et eruditè noster Alphonsus Salmeron hic: « Caliga, ait, a ligando calce, id est imo pede dicitur, quasi calciliga. Et cum calx a calcando dicitur, calceus a calce, liquet proprie caligas non esse

tibialia, sed soles, aut genus calceorum quod plantas aut calcos munit. »

Quarto, idem patet ex S. Hieronymo, ad *Agruchiam*, epist. 41: « Apostoli, inquit, toto orbe peregrinti, non es in zona, non virgam in manu, non caligas (id est calceos plenos) habere in pedibus. » Et S. Augustinus, in *Epist.* S. Joannis, cap. V: « Forte, inquit, caligis (id est calceis) clavatis conteret pedes tuos. » Et Cassianus, lib. I *Instit.*, cap. X: « Tantummodo caligis (id est calceis) suos muniunt pedes. » S. Benedictus, in *Regula*, cap. LV: « Indumenta pedum, inquit, pedales et caligas: » *pedules* vocat soles, que plantas pedum muniunt. Fusius idipsum probat noster Julius Nigrionius in erudito libello *De Caliga*, ubi cap. IV, num. 6, docet caligam, id est calceum militarem, non ascendisse ad mediam usque tibiam, uti nonnulli censent; sed solem duntaxat fuisse plantæ inherenterem, pedis calceano alligatam loris, sive habenis, ejusque effigiem in fine libri exhibet. Talis enim visitur in columna Trajani et arcu Constantini: unde perones et calcei talares dicebantur, quod talos tegerent.

Quæres *secundo*, qua forma fuerint calcei vocati « sandalia? » Putant aliqui fuisse forma communi, ita ut totum pedem tam superne quam inferne contegerent. Tales enim fuisse Apostolorum, uti is per totum orbem inoffenso pede possent discurrere. Verum alii passim censent sandalium duntaxat inferne pedem texisse instar soleæ, que superne pedi per ligamenta astringebatur: quales modo gestant Capucei. Tales enim soles gestasse Christum, docet Clemens, lib. II, cap. XI. Unde etiamnum calcei Apostolici vocantur: talibus enim calceati pinguntur Apostoli in antiquis picturis, etiam in templis Græcorum et Ruthenorum, uti mihi Romæ oculati testes affirmarunt: imo Treviris, in templo Cathedrali, a R. D. Præposito ostensum est mihi sandallum S. Andræ Apostoli, quod plane formam habebat soleæ. Sic et imago Deiparæ, que Romæ extat in basilica S. Mariæ Majoris, picta a S. Luca, puerum Jesum exhibit eum sandallis, id est soleis, que superne per ligacula circumligantur pedi, ita ut Christi pedes et digiti pedum prorsus intecti sint et nudi, ut ego ipse accurate sæpe inspexi.

Secundo, ita plane cum sandaliis, id est soleis pingitur Isaias, Ezechiel alique Propheta in antiquis imaginibus Basili Perphyrogeniti Imperatoris, que extant in Vaticano, quas curavi depingi et præligi Prophetis. Talibus ergo visidentur Petrus et Apostoli, ex præcepto Christi, *Marc. XVI*, 9: « Calceatos; inquit, sandalialis: » nam calceamenta eis vetuit, *Matth. X*, saltem in Judea, regione calida et saxis aspera: soleæ enim pedes satis munit, ne in saxa impingerent. An vero proficiscentes et discurrentes per orbem, contra frigora, fatigationem, imbres,

Sandallum erat solei

Probatur

et cæteras aeris terræque injurias, non mutarint sandalia et soles in calceos plenos et integros; merito quis non tantum querere, sed et suspicari opinarique potest, ac dicere illud de sandaliis Christi præceptum temporaneum tantum fuisse, pro eo scilicet tempore, quo in Judea degerent. Ita S. Augustinus et S. Chrysostomus in cap. X *S. Matthæi*. Idem de sandaliis docet Beda, qui pro his veritè soles; imo S. Augustinus, lib. II *De Consensu Evangel.*, cap. XXX: « Ita ut pes neque tectus sit, inquit, neque nudus. » Idem docent Salmeron, verbis paulo ante citatis, Lyranus, Gagneus, Dionysius et alii.

Tertio, idem indicat Græcum *ὑπόδημα*, id est *subbiga*: non enim calcei integri, sed soles, dum calceantur, pedi subligantur.

Quarto

Quarto, idem patet ex imagine antiqua caligæ, id est calcei militaris. Quam exhibet noster Nigrionius paulo ante citatus. Nam in arcu Constantini et in columna Trajani milites pinguntur cum solea, ita ut superior pars pedis sit nuda, sed ei solea per corrigiam illigetur sitque calceus fenestratus.

Mystice Beda: « Jubetur, ait, Petrus resumere insignia prædicationis, que sunt cingulum et calcei, » *Matth. X*. Porro mysticam causam et significationem duplicem sandaliorum sive calceorum fenestratorum dicit Ivo Carnotensis, serm. *De Signif. indum. sacerdot.*; Durandus, in *Rationali*; Aleuinus, Beda, et ex his Stephanus Durantus, lib. II *De Ritibus Ecclesiæ*, cap. IX, num. 21. Prior est: quia gressus prædicatoris subter debent esse manifi, ne polluantur terrenis, secundum illud: « Excute pulverem de pedibus vestris; » et sursum aperti, quatenus ad cognoscenda caelestia revelentur. Posterior: sicut sandalia partem pedis tegunt, partem reliquant apertam; sic et Evangelii doctores partim Evangelium operire, partim aperire debent: ita videlicet ut fidelis et devotus sufficientem habeat doctrinam, infidelis vero et contemptor non inveniat blasphemandi materiam.

CIRCUMDA TIBI VESTIMENTUM TUUM. — *ὑπόδημα*, id est *pallium*, q. d. Tunicæ injice pallium. Hunc habitum S. Petri imitantur Clerici et Religiosi, qui supra tunicam induunt pallium: imo pallium olim erat vestis et insigne Christianorum. Unde proverbium: « A toga ad pallium, » cum quis a Gentilismo transisset ad Christianismum. Vide Tertullianum, lib. *De Pallio*.

9. ET NESCIEBAT QUIA VERUM EST. — « Maximæ enim res fiebant, que pro timore videntur incredibile, » ait S. Chrysostomus, præsertim cum sunt improvise spemque et expectationem superant. Sic Iudeorum a Babylone redeuntium tanta fuit felicitas et lætitia, ut Psaltes de his dicit, *Psal. CXXV*, 1: « In convertendo Dominus civitatem Sion, facti sumus sicut consolati, » *hebr.* כְּחֹלְמִים *Recholimim*, id est sicut somniantes, q. d. Tam novus, tam jucundus, tam

admirabilis nobis fuit reditus a Babylone, ut is nobis videretur esse somnium, ut enim non reipsa peragere, sed somnari videremur. Sic cum accepisset Jacob filium Joseph vivere, « quasi de somno evigilans, tamen non credebatur eis, » *Genes. XIV*, 26. Idem contigit hic S. Petro. Nam, ut ait Lyranus: « Fortitudo carceris et diligens custodia fecerant illi imaginationem de impotentia evadendi; propter quod rem gestam somnium aestimabat. » Addit Carthusianus S. Petrum non plene fuisse vigilem, sed semisomnem. Hinc « existimabat se visum videre, » putans per visionem hæc sibi in imaginatione pingi, non revera fieri, sed esse imaginationis ludicra vel somni ludibria. Unde et Mariana: « Estimabat, ait, se visum videre, id est somnari et ludi in somnio. Plerumque enim somnians res falsas, fictas, imaginarias et aliquando impossibiles, ob speciem et phantasmatum in somno commixtionem et confusionem. Unde Plato, in *Cratyllo*, *ῥῆμα*, id est *mendacium*, dicitur putat, quod sit *ῥῆμα*; id est *dormientium stupor*. Aliter S. Gregorius, lib. II *Dialog.*, cap. III, et Macarius, *hom. 7*, putant hoc visum vel visionem Petri fuisse extasin; in eam enim raptum S. Petrum fuisse in contemplationis culmine. Verum hic sensus mysticus est; prior vero literalis et genuinus, ut patet ex circumstantiis.

10. TRANSEUNTES AUTEM PRIMAM ET SECUNDAM CUSTODIAM — militum custodiam Petrum. Unde patet, ab eis visum non fuisse Petrum, eo quod angelus in eos immississet gravem soporem, vel certe *ἀσπασία*, id est avidentia, eos percussisset, æque ac Sodomitas, *Genes. XIX*, 11, ut ibi dixi.

VENERUNT AD PORTAM FERREAM, QUE DUCIT AD CIVITATEM. — Hinc Arias, Lorinus et alii censent carcerem hunc fuisse extra civitatem juxta montem Calvarie: in eum enim conjectos fuisse secleratores morte damnatos, vel certo damnandos, ut vicini essent loco supplicii, puta monti Calvarie. Verum Cajetanus, Baronius, Adrichomius et alii censent eum fuisse intra civitatem, uti passim carceres sunt in ipsis urbibus; adeoque in ipso Herodis regis palatio: in hoc enim erat porta ferrea, et tres turres multissimæ, scilicet Hippicus, Phaselus et Mariamne, teste Josepho, lib. VI *Belli*, cap. VI. Unde mox ait: « Processerunt vicium unum, » puta unam civitatis plateam. Porro ait, « que ducit ad civitatem, » scilicet veterem, que filia Sion et vulgo Jerusalem vocabatur. Hæc enim fuit prima civitas, qui deinde adjecta est civitas secunda, in qua erat hoc palatium Herodis, ex quo per portam ferream ibatur in civitatem primam, sive veterem. Vide tabulas Adrichomii. Sic Rome, qui habitant in urbe trans Tiberim in Burgo, si in aliam urbem partem que cis Tiberim est, pergant, dicunt se ire Romam, quia scilicet vetus Roma fuit cis Tiberim, illaque etiamnum ita habitata et cele-

ῥῆμα
ῥῆμα

Carcer
ubi?

brata est, ut ea sola ab indigenis Roma nuncupetur: quo fit ut qui in Transtiberina urbis parte habitant extra urbem habitare videantur, esto habitent juxta Vaticanum et basilicam S. Petri intra muros Roma.

QUE ULTRIO APERTA EST EIS, — angelo occulte seris reductis eam aperiente. Festive Arator :

Ferrea quid mirum si cedunt ostia Petro?
Quem Deus aetherae custodem deputat aulae,
Infernum superare jubet.

Mystice Beda: ferrea porta quae ducit ad Jerusalem caelestem, est crux, mortificatio, tribulatio, martyrium, quae Petri et Apostolorum vestigiis nobis facta est miserabilis et pervia, qui sanguine proprio eam reseraverunt: sicut portae Caspiae, quae et ferrea dicuntur, sunt angustiae inter Caspios montes et rupes, pene imperviae, penetrandae tamen his qui in Assyriam pergunt, de quibus Status, lib. IV *Sylvarum* :

Aut Istrum servare latas, mœneudaque porta
Limbis Caspicae.

Hoc est quod ait Christus: « Intrate per angustam portam, quia lata porta et spatiosa via est qua ducit ad perditionem, » *Matth.* vii, 13.

Ex hoc loco Rupertus, lib. XIV, et Maldonatus, cap. xx S. Joannis, vers. 19, censent intima ostia carceris fuisse clausa, ac proinde S. Petrum ea vi divina penetrasse, sicut Christus ea penetravit post resurrectionem, quando, his clausis, intravit ad discipulos. Ex eo enim quod Lucas ait exitam portam, scilicet ferream, fuisse Petro apertam, videtur colligi intimam carceris portam non fuisse apertam, sed clausam, ideoque a Petro miraculose penetratam.

Verum probabilis videtur contrarium; major enim fuisset miraculam penetrationis, quam apertionis: quare si hoc expressit Lucas, utique nec illud tacuisset. Rursum Deus non solet facere miracula frustra. Ille autem penetratio frustra fuisset: poterant enim ostia ab angelo aperiri, sicut aperta est porta ferrea. Tertio, penetratio est dos propria corporis gloriosi: unde Christus, ut se tale habere ostenderet, clausis ostiis penetravit ad discipulos. Petrus vero adhuc habebat corpus mortale et crassum, non subtile et gloriosum. Denique omnia haec fiebant per angelum. Angelus autem non potest facere ut unum corpus penetret aliud; hoc enim proprium est omnipotentiae et virtuti divinae. Itaque res haec sic peracta videtur: angelus assumpsit corpus in strapedo, id est in arca palatii Herodis, ex aere vicino: inde seris occulte reseratis, aperuit ostia carceris, sicque ingressus carcerem, Petrum solvit eduxitque per ostia, jam ante tam pro suo corpore assumpto, quam pro Petri corpore a se aperta. Aperta enim ea fuisse indicat Lucas v, 10. Transientes « autem primam et secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, » q. d.

Transeunt ostia jam aperta, non sunt visi ab ostiorum custodibus, utpote ab angelo sopitis; sed venerunt ad portam palatii ejusque aere extimam, puta ferream, quam clausam aperuit angelus, et per eam apertam, extra palatium Herodis, Petrum jam omnino liberum eduxit in civitatem.

PROCESSERUNT VICUM UNUM. — Non statim a carcere, nec a palatio Herodis angelus dimisit Petrum, sed « vicum, » id est plateam integram, eum deduxit, tum ut eum loco plane securo poneret: nam juxta palatium Herodis erant excubitores et milites, in quos potuisset Petrus incidere, qui eum in carcerem reduxissent; tum ut Petrus in platea diutius cum angelo deambulando domosque et palatia urbis spectando et agnoscendo, ex mentis stupore ad se plane rediret, secretique se non visionem videre, sed re ipsa ab angelo liberari et deduci. Porro Hebraei tradunt Jerusalem distributam fuisse in 24 vicos, sive plateas celeberrimas.

ET CONTINUO DISCESSIT ANGELUS AB EO. — Nimi rum disparuit, dimittendo corpus assumptum, illudque in aërem et sua elementa resolvendo. Sicut enim natura et Deus nec desunt in necessariis, nec redundant in superfluis; sic et angeli. Satis erat angelo Petrum in tuto collocasse sibi que restituisse: sed quasi ergo ulterius cum eo progrediret, ut non officio et legatione sua perfectus discedi; reliquum Petri industrie committit. Ita S. Chrysostomus.

11. ET PETRUS AD SE REVERSUS. — Graece *ὑπέστρεψεν*, id est factus in seipso, quasi qui extra se fuisset, mente a se alienata raptus quasi in extasin. Mystice Richardus de S. Victore, lib. V *De Contemplatione*, cap. xiii: Petrus, ait, id est mens sancta piis exercitiis sublimata, ne superbiat, incarceratione ab Herode, id est a stimulis carnis et concupiscentiae. Herodes enim hebraicum idem est quod *conceptionem trituras*, vel *pellis gloriosae*, ait Pagninus. Haec suis et aliorum orationibus liberatur ab angelo, vel proprie dicto, vel mystico, puta a verbo Dei, Deique gratia, quam menti immittit Deus, ut humiliata et in se reversa relegat vestigia pristinae puritatis, et orationis et contemplationis. Plura vide apud Innocentium III et Petrum Blesensem, serm. *De Vincentis S. Petri*.

MISIT DOMINUS ANGELUM SUUM. — Ita invisibiliter fideles suos a periculis et afflictionibus liberat Deus per angelos, quasi suos administratores et nostros custodes, ut his grati simus eorumque beneficia celebremus. Id multis exemplis ostendi *Exodi* cap. xliii, vers. 23.

ET DE OMNI EXPECTATIONE (SYRUS, *machinatione*) PLEBIS (id est populi) JUDAEORUM, — praesertim Scribarum et Pontificum, qui in Petro quasi in capite conabantur excindere novam Ecclesiam et Christianismum. Haec enim erat eorum machinatio et expectatio: hic proinde hic nomine plebis censentur. Sed Deus eorum consilia et spes ever-

fit ac convertit in majus Ecclesiae bonum et majorem Petri gloriam, mittendo angelum et colo qui cum liberaret. Ita humanis omnibus praesidiis deficientibus, in extrema necessitate et quasi desperatione suis adest Deus; sicut Davidem et manibus Saulis, Eliseum a latronibus Syriae, Daniele et lacu leonum, Ezechiam et manu Sennacherib, Susannam a falsis testibus et iudicibus, etc. miraculose eripuit.

12. CONSIDERANSQUE, — scilicet Dei hoc per angelum beneficium et miraculum, perrexit ad fideles congregatos in domo Mariae, ut eos de se suspensos anxietate liberaret, gaudium sum in eos transfunderet, omnesque ad Dei laudem et gratiarum actionem excitaret. Secundo, considerans sum periculum, seque jam ab angelo sibi relictum, ita considerate gressus suos direxit, ut caveret ne rursus in Herodianorum manus incidere, ideoque recta ivit ad domum Mariae, ut inter suos tutus esset.

Moraliter, discere hic sapientis esse prius considerare suas vias, opera et verba, antequam ea proloquatur, vel exequatur, « Verba, ait S. Bernardus, bis ad limam veniant, quam scmel ad linguam. » Hoc est quod monet Sapiens: « Palpebrae tuae praecedant gressus tuos. Dirige semitam pedibus tuis, et omnes vias tuae stabiliuntur. » *Prov.* cap. iv, vers. 25. Omnis enim error, omne vitium, omne peccatum oritur ex defectu considerationis. Si enim peccator consideraret circumstantias, effecta, penas et damna peccati, utique illud non perpetraret. Unde *Prov.* xlv, 22, dicitur: « Errant qui operantur malum. » Errant, quia non considerant malitiam mali quod perpetrant. Vide S. Thomam, I II, *Quaest.* LXXVII, art. 2 in corpore.

Præclare S. Bernardus, lib. I *De Consideratione ad Eugen.*, cap. vii: « Consideratio, ait, mentem purificat, regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat et ordinat. Postremo, divinarum pariter et humanarum rerum scientiam confert. Haec est quae confusa determinat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta et facta explorat. Haec est quae agenda praedat, acta recogitat, ut nihil in mente resideat, aut incorrectum, aut correctione egens. Haec est quae in prosperis adversa praesentit, in adversis quasi non sentit; quorum alterum fortunadine, alterum prudentiae est. »

VENIT AD DOMUM MARIAE, — in qua erat Ecclesia et cæcus fidelium orantium pro Petro, de qua dixi cap. i, vers. 13.

QUI COGNOMINATUS EST MARCUS. — Alius est Marcus Evangelista, qui comes S. Petri Romae scripsit Evangelium, inde Alexandrinam fundavit Ecclesiam, ab hoc Joanne Marco, qui fuit socius peregrinationis S. Pauli et Barnabae, de quo saepe inferius. Ita S. Basilius, lib. V *Contra Eunom.*, cap. ult.; S. Hieronymus, lib. *De Script. Ecclesiasticis*; Dorotheus, in *Synopsi*; Isidorus, lib. *De Obitu*

Sanctorum, et ex his Baronius. Perperam ergo Origenes, Euthymius, Victor Antiochenus, (Eusebius et alii quos citat Sixtus Senensis, lib. II et III *Biblioth.*, censent hos duos esse unum eundemque. Joannes Marcus ascriptus est catalogo Sanctorum; de eo enim sic legitur in *Martyr. Rom.*, die 27 septembris: « Bybli in Phœnicia S. Marci Episcopi, qui et Joannes a B. Luca nominatur. »

UBI ERANT CONGREGATI ET ORANTES. — Illic videtur quod fideles nocturnas egerint vigillas in oratione: noctu enim liberatus a carcere Petrus ad eos venit, et orantes invenit. Unde haec prima sunt fidelium vigilliae, quas deinde Ecclesia eorum exempto in festis majoribus olim celebravit, sed tandem ob abusum abolevit; perdurant tamen in officio Ecclesiastico trium nocturnarum quod noctu decantant Cœnobite, de quo vide Francolinum, tract. *De Horis Canon.*, cap. u. Vide et S. Chrysostomum hic, et S. Hieronymum, *Contra Vigilantium*, vigillias improbantem, quem proinde Dormitantium appellat.

13. PULSANTE AUTEM EO OSTIUM JANUAE. — Graecum *παύειν*, et *januae* et *vestibuli* cum Syro et Pagnino verbi potest. Domus enim majores, uti palatia, solent in ingressu habere vestibula et alia quae suas habent januas, sive portas majores, per quas primus fit in domum ingressus, puta in vestibulum, et inde in domum.

PROCESSIT PUELLA, — *παῖδα* et *puellam* significat, quasi femininum a *παῖς*, id est *puer*, et *ancillam*, uti veritè Chrysostomus et Pagninus; ostia enim esse solent ancillae. Noster autem interpret, æque ac Syrus, *puellam* vertentes, subindicant non fuisse ancillam, sed honestam, forte filiam, vel neptem domus. Unde et nomen ejus exprimit Lucas, quod vocata sit *Rhoda*: illa ergo vel ex curiositate, vel instinctu divinitus, anne forte esset Petrus pro quo fiebat communis in domo oratio, praesertim quia is noctu veniebat et pulsabat, processit ad videndum quis pulsaret.

AD AUDIENDUM. — Ita Romanum, idque significat graecum *ἀκούειν*; aliqui tamen codices legunt, *ad videndum*, id est ad audiendum; visus enim pro quovis sensu sumitur, ut alibi dixi: Nec enim noctu pulsanti aperiri solent fores, ut videatur quis sit, sed interrogari quis pulset, ut ex voce audiantur an amicus sit, an inimicus.

NOMINE RHODE. — *Rhoda* hebraice idem est quod *visio fortitudinis*, ait Glossa. Verius est *Rhoda* esse nomen Graecum, et *rosam* significare. Sic enim Rhodus insula ita dicta est a rosa, vel quod rose speciem referat, vel quod amœna rosas abundet. Unde et soli sacra fuit, ait Dioscorus, lib. VI, qui puellam nomine Rhodiam, sive Rhodem amans, ab ea Rhodium nominavit. Nam ut scribit Solinus, nunquam ita celum nubium est, ut in sole Rhodus non sit. Aut quod capulo rose illic invento sit edificata, ait Strabo. Licet Pagninus ex Nica, Rhodium dictam putet a *ῥοῖς*, id est

fluxu vertentis pelagi, quod antequam insula appareret, nullus ibi pelagi fluxus volveretur. Porro rosa est flos florum, quia purpura punicea, candore nitet et flammeo colore rutilat. Quare si quis omnibus laudibus sit cumulus, rosa nuncupatur. Unde S. Hieronymus, lib. II, *epist.* 13, de puella laudatissima: « Universa, inquit, propinquitas rosam ex se natam gaudet. » Talis fuit hæc Rhode, de qua sic scribit Heleas, Episcopus Casarangustæ, in *Addit.* ad *Chronicon* Lucii Dextri et M. Maximi, quod nuper inventum et editum est: « Rhode, quæ Rosalia dicta est, in persecutione Trajani (ut idem refert Maximus super Acta) passa est pro fide, cum aliis martyribus in Sardinia. »

Similis ei et nomine et martyrio fuit S. Rosula, quæ cum S. Cypriano, Episcopo Carthaginensi sub Valerio Imperatore, gloriosum obiit martyrium die 14 septembris, ut habet *Roman. Martyr.* Et S. Rosa, virgo Franciscana, quæ velut rosa inter spinas resplendit virginitate, virtutibus et miraculis, migravitque ad Dominum anno Christi 1234, Viterbii prope Romam, ubi etiamnum ejus virginem corpus non tantum integrum, sed et flexile (quod proinde vestiri se sinit) ostenditur, quæ proinde in *Martyr. Romano* Sanctis ascripta legitur die 4 septembris. Rosa enim suo odore et colore roseo, typus est virginis et virginitatis. Hæc quippe inter cæteros hominum status est, quod rosa inter flores, nimirum « florum pyropus, horrorum purpura, odorum sapphirus, aprilis oculus, veris phoenix, naturæ pompa, » ut ait Orator. Et Symposius poeta hoc dat ænigma rose:

Purpura sum terræ pulchro perfusa rubore,
Septaque non violæ, testis defendor aculis.
O felix, longo si possim vivere fati!

Est ergo rosa virgo, nimirum:

Virginem roseo cernitur ore pudor.

Sappho apud Achillem Tatium, lib. II *De Leucippe*: « rosam indigittat florum reginam, terræ ornamentum, plantarum deus, oculum florum, prati ruborem, pulchritudinem coruscantem, terræ risum. »

Quodæra S. Dorothea virgo martyrium obiens in hiemis rigore, puta 6 februarii, misit ad Theophilum rosas, quibus quasi rhododaphne, id est rosario, sive rosacea corona coronanda erat ejus virginitas a sponso Christo in Paradiso, uti habet ejus Vita.

Et S. Ludovicus primogenitus Caroli II, Siciliae regis, ideoque nepos S. Ludovici, regis Franciæ, spreto regno, Ordinem S. Francisci amplexus, indeque a Bonifacio VIII creatus Episcopus Tolosanus, moriens visus est rosam ex ore emittere ob meritum virginitatis, quæ tanta in eo fuit, ut nec matrem voluerit, nec feminam in vultu aspicere unquam voluerit, ut habet ejus Vita die 19 augusti apud Ribadeneiram.

Et S. Joscio vel Josbertus, monachus S. Bertini, moriens anno Domini 1161, quinque rosas e vultu emisit, unam ex ore cui inscriptum erat nomen B. Virginis Mariæ, eo quod vivens quotidie rosarium quinque psalmodiarum inchoantium a litteris nominis *Maria*, in honorem ejusdem recitaret, uti habent Annales ejus monasterii, quos libidem vidi, et ex iis asserunt S. Antoninus, Thomas Cantuariensis et Joannes Molanus in Sanctis Belgii die 30 novembris. Ipsa enim est « rosa mystica, » ut canit Becclesia in Litanis, et ut ait S. Bernardus in deprecatione ad E. Virginem, pag. 64: « Ipsa est viola humilitatis, liliū castitatis, rosa charitatis. » Ergo

Necte rosas generosa,
Plecte flores, Virgo rosa,
Rosarum pulcherrima.

14. P.R.E. GAUDIO NON APERUIT JANEAM, SED INTRO CURRENS NUNTIAVIT. — *Primo*, ut moerentes et moerore pene absorptos ob carcerem Petri, ejus liberti nuntio exhilararet et quasi ad vitam revocaret. *Secundo*, ut omnes obviam Petro procederent reverentiæ causa, illi liberationem tam inexpectatam gratulaturi; simulque ut suæ verecundie virginali, quam nomine præferebat, consuleret. Nam, ut ait S. Hieronymus ad *Rusticum*: « Ostendam tibi variorum pulchritudinem florum, quid in se lilia habeant puritatis, quid rosa verecundie possideat, quid violæ purpura promittat in regno. » Idem ad *Sabinam*, ejus filiolam, vocat « rosarium et liliorum calathum, eboris ostrique commercium. »

INSANIS. — Deliras; Syrus, *pervertita*, *perculsa* es, scilicet ex imaginatione vehementi, quæ putas te vidisse spectrum, vel umbram Petri; terror enim facit hominem emotæ mentis, indeque delirium et insaniam.

15. ANGELUS EJUS EST. — Hinc liquet communem VERA. 48. tum fidelium opinionem fuisse, quod quilibet a Deo haberet sibi deputatum angelum Custodem, uti ex hoc loco evincit S. Chrysostomus, hom. *De Ascensione*; quod nota contra hereticos nostri temporis, qui id negant, ac perperam pro angelo accipiunt nuntium a Petro missum. Unde et Isidorus clarus vertit, *nuntium*. Aut per angelum impertinenter et contorte accipiunt visionem angelicam Petro vel aliis de Petro factam. Ita Beza, qui visionem hanc ex suo cerebro effingit, cum nullum ejus hic sit indicium; quid enim hæc visio facit ad hanc historiam? Æque insulse Calvinus, lib. I *Instit.*, cap. xiv, num. 7, respondet hunc angelum fuisse datum custodem Petro tempore carceris duntaxat, non per omnem vitam. Sed unde hoc tam audacter asseveras, imo fingis, Calvinus? Unde fideles sciebant ei in carcere duntaxat a Deo destinatum esse angelum? Quis eum viderat? cui Petrus eum ostenderat, vel revelarat? Tu nihil admittis, nec credendum censens nisi in S. Scriptura expres-

sium, ubi hoc scriptum vel expressum legitis?

Nota hic angelos subinde induere speciem et personam suorum clientum similliumve hominum, ut eorum res eurent et negotia peragant. Sic Raphael comes, imo dux Tobiae, induit speciem Azariae: « Ego sum, ait, Azarias, Ananie magnum filius, » cap. v, vers. 18. Sic cum tribus puoris in fornacem Babilonicam descendit angelus, « similis Filio Dei, » puta Christo, qui eos ab igne illasos servavit, *Daniel*, III, 92.

Celebre est in Anhalibus Hispanorum miraculum Paschalis Vivas, qui Mauros in prælio visus est proflare, cum tamen ipse prælio non interesset, sed sacrificio Missæ, et ejus vice pugnavit ac vicit. Ita audiente te devote sacrum, angelus negotia tua geret, melius quam tu.

Simile est in *Chronicis Fratrum Minorum*, lib. I, cap. LVII, de F. Joanne Parmensi, qui cum generalatu Ordinis contemplativæ vite studio se abdicasset, Religiosum sui Ordinis habebat Missæ ministrum. Contigit eum tempore Missæ obdormiscere: quare angelus ejus specie et habitu Missæ ministravit. Sic quando defuncti vivis apparent, crebro id fit per angelos, qui defunctorum formam assumunt, uti docet S. Augustinus, lib. I *De Cura pro mortuis*, et noster Thyreus, lib. I *De Spirit. apparit.*, cap. XII.

Sic S. Placidus, cum mergeretur aquis, vidit S. Benedictum (qui absens miserat S. Maurum ad Placidium liberandum) astantem, seque ex aquis educentem, teste S. Gregorio, lib. II *Dialog.*, cap. VII.

Sic S. Nicolaus absens apparuit nautis se invocantibus in tempestate, eamque sedavit, ut habet ejus Vita. Idem in somnis apparuit Constantino Magno, jussitque ut tres viros injuste incarceratos dimitteret.

Sic S. Antonius de Padua, existens in Italia, visus est in Lusitania patrem suum calumniæ et morte liberans.

Sic S. Franciscus absens apparuit fratribus in curru igneo. Hæc enim omnia facta sunt per angelos, qui simulacrum et speciem Sanctorum dictorum efformant aliisque representant, uti docet Thyreus, lib. I, cap. X, præsertim quia ipsi qui exhibentur, plerumque se exhiberi ignorant. Unde liquet eos non replicari, nec animam et corpore egredi, uti alibi apparet, uti nonnulli putarunt.

Sic nostro ævo S. Ignatius, fundator Societatis nostræ, Romæ existens, apparuit Colonie R. P. Leonardo Kesselio, qui Sociorum angelus Superior.

Sic S. Franciscus Xaverius in navi existens, apparuit in scapha vii tempestatis a navi avulsa, eamque cum vectoribus ad navim reduxit, utique per angelum. Ita habet Vita et processus Canonizationis eorumdem. Memorabile est exemplum apud Joannem Moscum, in *Prælo Spirituali*, cap. LVII, de puella Alexandrina, quæ cum sua in

pauperes erogasset, indeque depauperata, ex fornicatione victum quærere cogebatur, tandem facti penitens, baptismumque poscens, cum nemo ejus vellet esse pater et sponsor, angelus aulicorum quorundam formam assumens, sponsore se pro ea præbuerunt.

Simile est in Vita S. Stephani I, regis Hungarorum. Cum enim Conradus Imperator ei bellum moveret, jamque exercitus procederet, angeli nuntiorum specie litteras detulerunt, quasi a Conrado scriptas, quibus jubebat suos pedem retrahere domumque redire.

Similia sunt in Vita S. Vincelai, principis Boemie, apud Dubravium, lib. IV et V *Hist. Boemicae*. Hæc angelorum sunt erga fideles et Sanctos officia et beneficia.

17. UT TACERENT. — « Tacere jubet, ait Glossa, nec clamore gaudentium adventus ejus in civitate agnoscat. »

NUNTIATE JACOBO. — Minori (nam Major jam erat occisus, vers. 1), qui erat Episcopus Hierosolymorum. Unde videtur, quod ceteri Apostoli jam abierant in suas provincias, uti dixi initio capituli: alioqui enim eis pariter suam liberationem nuntiari jussisset Petrus.

EGRESSUS ABIT IN ALIUM LOCUM. — nimirum Caseream, Sidonem, Berythum, Tripolim, Aradum, Antardum, Antiochiam: inde Galatiam, Cappadociam, Ponticam, Asiam, Bithyniam, ubique evangelizans, confirmans fideles et instruens Episcopos, ac tandem iis peragratis hoc eodem anno pervenit Romam, uti ex S. Hieronymo, lib. *De Script. Eccles.*, et S. Leone, serm. 4 *De Apostol. Petro et Paulo*, docet Baronius. Hic enim

annus est septimus ab initio cathedræ Antiochenæ: in ea enim sedit septem annos, post quos eam transtulit Romam, uti habet communis Doctorum sententia. Hoc ergo anno Petrus, primus ex Apostolis, adit Romam, imperii orbisque caput, ut ibi præterit Ecclesie caput staretur eique orbem, conversis Romanis principibus, subjugaret. Quare minus verum videtur quod Simeon Metaphrastes in Vita S. Barnabæ tradit, eum primum omnium Evangelium Romæ prædicasse. Unde et S. Clemens, initio lib. *Recogn.*, testatur se S. Barnabam Romæ prædicantem audivisse, et ab eo deductum Caseream ad S. Petrum. Verum hic liber multa fabulosa continet, nec est Clementis, vel certe ab Ebione (hic enim, teste Epiphanio, hæresi 30, scripta Clementis corrupti) corruptus, ideoque a Gelasio inter apocryphos est reiectus.

Porro Deum jussisse S. Petro ut Romam se conferret, docet S. Marcellus Pontifex, epistola ad Antiochen., et S. Leo, serm. 1 *De S. Petro et Paulo*, ac S. Athanasius, *Apol. pro fuga*; S. Ambrosius, orat. *Contra Auxent.*; S. Maximus, serm. 4 *De S. Petro et Paulo*. Hoc autem vult urbis Romanam Episcopatum ad summum orbis terræ Pontificatum evehere, atque certo in loco, qui ad orbem regendum commodior esset, collocare

non autem majori minore Episcopatum adjungere. Denique S. Petrus Romae divertit in domum Pudentis, senatoris Romani, eumque cum filis Timotheo et Novato, ac filiabus Pudentiana et Praxede, ad Christum convertit, uti habent eorum Acta. Unde domum ejus in ecclesiam (quae prima fuit Romae) consecravit, quae postea dicta est Titulus Pastoris, ubi etiamnum altare in quo S. Petrus celebravit, ostenditur. Sedere ergo cepit Petrus Romae anno 2 Claudii finiente, qui fuit Christi 43, seditque per annos 23, scilicet usque ad 13 Neronis, Christi 69, quo a Nerone cum S. Paulo martyrio est coronatus. Insuper sanctum Petrum secum felicitatem reipublica Romam induxisse, docet Paulus Orosius, lib. VII, cap. vi; nam eo urbem ingresso cessavit intestini tumultus, inveci a crudelitate Cali Caligulae. Claudius enim ei succedens indixit omnibus *avaritiam* et injuriarum oblivione. Rursum Deus compressit Furium Camillum, legatum Dalmatiae, eum per milites occidendo, ne tyrannice invaderet imperium. Adhaec Britanniam Claudio subjecit sine praelo et sanguine, intra paucissimos dies. Plura habet Dio, lib. LX. Verum eum idem Claudius anno regni sui 9 Christianos cum Judaeis urbe expulit, mox fames urbem invasit, ut populus in Claudium insurrexerit, qui furorem populi per posticum fugiens, egre evasit in palatium, ac paulo post 35 Senatores et trecentos equites Romanos minimis causis interfecit: ipse autem manifestis veneni signis est mortuus. Haec Orosius.

18. QUIDNAM FACTUM ESSET DE PETRO. — Graece *τι άρα ε ήμερα ήμερα*, id est *quid tandem Petrus factus esset*; Tigurina, *quoniam devenisset Petrus, an vi magica vel divina e carcere evasisset, vel in avem, spiritum aliamve rem esset conversus, vel alio raptus*. Incertum est an angelus aperiens januas carceris et portam ferream palatii Herodis, eas, educto Petro, post se clauserit, an vero apertas reliquerit; uti fuerit, utrimque ingens erat prodigium. Chrysostomus, hom. in *Math.*, sentit omnia clausa fuisse, et duorum militum qui cum Petro dormiebat, manus eadem catena, qua cum illo constructi fuerant, colligatas mansisse.

19. INQUISITIONE FACTA DE CUSTODIBUS. — Graece *αναζητησας τοις φυλακας*: *αναζητησας* multa significat, scilicet *inquirere, examinare, tortura admoveere*: item *judicare et condemnare*. Unde Syrus vertit, *condemnavit custodes*.

JUSSIT EOS DUCI. — in carcerem, ait Rabanus, aut Caesarem, quo Herodes erat venturus: ubi paulo post, occiso Herode, custodes dimissi sunt, ait Cajetanus. Deo ita animum Herodis emolliente, ne Petri solutio alicui noceret, aut custodibus nocis esset enasa. Melius S. Chrysostomus: *jussit eos duci*, scilicet ad supplicium. Unde Syrus, *jussit eos necari*. Petrus Alexandrinus, *can. 13*, apud Theodorum Balsamonem, *tradit eos suffocatos sive strangulatos fuisse*.

DESCENDENSQUE A JUDEA IN CAESAREM. — Qui prius *Sivatonis turris* dicta est: ubi solennes ludos celebravit Herodes Agrippa pro salute Caesaris, ad quam magna multitudo Nobilium et procerum ex tota provincia convenerat, ait Josephus, lib. XIX *Antiq.*, cap. viii. Simul ut se vindicaret de Tyris et Sidoniis, ut sequitur.

20. INATUS. — *Ομοιωσας, q. d. Animo molliens te*, *hum*; Tigurina, *bellum animo agitabat in Tyrios*; alii: *pugnacem et infensum gerens animam*. Causa ire Herodis nos latet. Baronius suspicatur fuisse, quod Sidonii Petrum e carcere elapsum suscepissent, ab eoque facti Christiani, Episcopum ab eo accepissent. Verum id aliis minus placet.

BLASTO, QUI ERAT SUPER CUBICULUM REGIS. — Puta praefectus cubiculo, primus regis cubicularius, ideoque ipsi familiarissimus.

EO QUOD ALERENTUR REGIONES EORUM AB ILLO. — Graece *απ ος της βασιλειας*, scilicet, *quodam*, ut processit, id est *ex regione, vel ditione regis Herodis*. Ita Syrus. Ex Judea ergo subministrabatur eis frumentum omnique annonae. Pacem ergo petunt, ne hanc frumenti exportationem prohibeat Herodes, haque eos fame conficiat.

21. STATUTO AUTEM DIE. — Syrus, *die perrebrat*. Erat enim dies secundus ludorum pro Caesaris salute, ait Josephus loco jam citato. Ille ergo die Herodes in magnificentia regia sedit pro tribunali, ut Tyriorum et Sidoniorum causam et postulationem; aut potius satisfactionem et submissionem cognosceret, deque iis ad libitum statueret. Unde et concionabatur ad eos, scilicet Tyrios et Sidoniis, uti praecessit. Ita Lyranus.

VESTIUS VESTE REGIA. — *Vestis regia* complectitur purpuram, sceptrum et coronam; hisce induti judicabant: haec enim regi aeque ac judicariae potestatis sunt symbola. Unde et Josephus, lib. XVII *Antiq.*, cap. xi, de Herode ad sepulcrum elato sic scribit: *«Eratque ipse mortuus circumamictus purpureis vestimentis, caput ejus diademate coronatum, sceptrum quoque in manu ejus, velut si a vivo teneretur, erat appositum.»* Porro Agrippae vestis ex argento erat, mirabili opere contexta, ait Josephus, quae radiis solis percussa divinum fulgorem emittebat. Gestabat ergo purpuram, coronam auream in capite, et sceptrum, quae sunt regum insignia, eaque supra modum splendida. Quare modum et modestiam vestitus excessit superbus Herodes, anasamque dedit Tyris et Sidoniis supplicibus, adulantibus ei, acclamandi tandemque divinos honores. Ita Isidorus Pelusiota, lib. 1, *epist. 74*. Quocirca sapienter Justinus imperator moriens, Tiberium successorem monuit, dicens: *«Ne te in errorem ducat vestis splendor, neque illustra ornatus illarum rerum quae sub aspectum cadunt, te decipiat, quibus ipse in fraudem impulsus, meipsum gravissimis supplicis obnoxium reddidi. Non elevet te habitus, sicut me. Ecce Deus qui beneficiis tibi: hunc habitum dedit tibi, non*

ego. Honora illum ut tu quoque honoreris ab eo.» Testis est Evagrius, lib. V, cap. xiii. *Aequae* sapienter S. Bernardus, lib. II *De Consider. ad Euzymum*, cap. xii, eum monens, ne ex monacho factus Pontifex, in tanto culmine sibi applaudat: *«Magnus, ait, cui praesens felicitas si arrisit; non irrisit. Haec enim incautus ad disciplinam relaxandam est, quod ignis ad ceram, quod solis radius ad nivem vel glaciem.»*

22. POPULUS AUTEM ACCLAMABAT: DEI VOCES, ET NON HOMINIS. — q. d. Agrippae regis vestium fulgor et orationis majestas ita nos perstringit, ut videamus Deum videre et audire, non hominem. Acclamatio haec orta a Tyriis et Sidoniis, qui gratiam Herodis aucupabantur, proserpsit ad reliquum Caesariensium populum. Vide hic quantum malum sit adulatio, quae ex rege facit Deum; ideoque ex homine cadaver: ipsa enim regem occidit. Frequens hoc malum in aulis principum: unde aulacor est adulator, sed et *αδολαξ* est *αδολαξ*, id est adulator est corvus, effodiens oculos eorum quibus adulatur. Praeclare Curtius, lib. VIII: *«Perniciosa adulatio perpetuum regum malum est, quorum opes assentatio saepius, quam hostis evertit.»*

23. CONFESTIM (SYRUS, eadem hora) AUTEM PERCUSIT EUM ANGELUS DOMINI, — zelotes et vindice honoris divini qui hic a Deo abreptus, sacrilege dabatur Herodi. Unde videtur fuisse angelus hic bonus, licet noster Lorinus censeat fuisse malum et demonium.

PERCUSIT, — id est, plaga lethali illum ferit. Plaga haec fuit dolor viscerum et tormina, ait Josephus: item corporis putrefactio et fetor; inde enim vermes bullierunt. Sic avus ejus Herodes Ascalonita infanticida, qui sanctos innocentes occidit, a pediculis consumptus interiit. Addit Josephus, bubonem visum fuisse super caput Herodis, quasi calamitatis nuntium, uti ei olim Romae praedixerat Germanus quidam, teste eodem Josepho, lib. XVIII, cap. iii. Eumenius vero pro bubone angelum fuisse visum scribit.

EO QUOD NON REDISSET HONOREM DEO, — id est, eo quod non defendisset honorem Dei; sed eum sibi arrogasset, consentiendo insanae assentationi et acclamationi populi. Narrat haec Herodis punitionem S. Lucas occasione occisionis S. Jacobi et incarcerationis S. Petri: haec enim duo ejus immania in Christum et Ecclesiam scelera meruerunt ejus execrationem et prolapsum in hanc idololatriam, ob quam a Deo, sui honoris et divinitatis justo zelote et vindice punitus est morte, ut apparet esse mortalis, imo mortuus, qui concupierat esse Deus.

Sic Lucifer ambiens divinos honores, ex primo angelo factus est terrimus caedemon. Sic Alexander Magnus oculis est a suis, quod vellet ab eis adorari ut deus, ut Hermolaus quidam e conjuratis ei exprobrat apud Curtium, lib. VIII. Sic Nabuchodonosor, qui in statua aurea se

erecta, Daniel, iii, adorari voluit, a Deo mutatus est in bestiam, Daniel, iv, 28. Sic Antiochus Epiphanos qui ex fastu deum terrestrem se putabat, percussus dolore viscerum et a vermium corrosus, aeque ut hic Herodes, interiit, II *Machab.* ix, 12. Quare omnes hii fuerunt typi Antichristi, qui sedebit in templo volebant adorari ut Deus. ideoque a Deo adigetur in tartara, Apoc. xiii.

Nota: Peccavit Herodes tacendo: sic enim tacite assensus est blasphemae acclamationi: debebat enim Dei honorem tutari, ideoque eum a se amoliri populumque graviter reprehendere, quod Deo hanc tam insignem injuriam intulisset, uti fecerunt S. Paulus et Barnabas, quos Lycaonitii adorare volebant, hunc ut Jovem, illum ut Mercurium. «Seisis enim tunicis suis, exilierunt in turbas, clamantes et dicentes: Viri, quid haec facitis? et nos mortales sumus, similes vobis homines,» *Actor.* xiv, 13. Tali enim casu verum est istud: *«Qui tacet, consentit videtur:»* praesertim si sit Superior, aut vir sapientia et auctoritate pollens.

ET CONSUMPTUS A VERMIBUS (Graece, *factus esca vermium*), EXPIRAVIT. — Sic superbos dejecit siderataque Deus. Juste Herodes volens esse deus, fit esca vermium, ut humilitatus se non tantum mortali, sed et putidum discat, dicatque illud Jobi, cap. xvii, 14: *«Putredini dixi: Pater meus es: mater mea et soror mea, vermium.»* Per «vermes,» accipe pediculus qui e corpore putido et fetido per singula membra ebulliunt, de quo morbo vide Galenum, lib. *De Compos. medic. secundum loca*, cap. vii. Addit S. Chrysostomus, hom. 26 in *Epist. ad Hebr.*, quod «reperit et effusa sunt viscera ejus.»

Haec phthiriasi, id est morbo pediculari et vermium morte punire solet Deus blasphemos, haemimachos, fidelium persecutores; sed maxime divinitatis appetitores, uti Antiochum Epiphanem, Herodem infanticidam, de quibus paulo ante dixi, Hunnericum regem Arianum persecutentem Orthodoxos, de quo Victor Ulicensis, lib. III *Wand. Histor.*: eodem modo perit Pherecydes, Pythagore praceptor, atheus et omnis numinis contemptor, de quo ex Aristotele, Plutarcho, Aliano et Plinio Rhodiginus, lib. XIX, cap. xxx; et Maximianus, in imperio et persecutione socius Diocletiani, de quo Eusebius, lib. VIII, cap. xxviii; et Julianus Apostata, de quo Sozomenus, lib. V, cap. vi; et blasphemus Nestorius, teste Nicephoro, lib. XIV, cap. xxvii; et impius Calvinus, teste Bolseco in ejus Vita. Praeclare Drogo Cardinalis, tract. *De Sacramento Domin. passion.*, tom. II *Biblioth. SS. Patrum*: *«Quid veste, inquit, nitida gloriaris? subter te sterneret tinea, et operimentum tuum vermis est. Haec tua vestis est. Illuserunt tibi, qui ethanylee coecina circumdederunt. Sic Antiochus et Herodes duo, alienis vestibus depositis, in suis vestibus expirarunt.»*

Denique historiam mortis hujus Herodis gra-

In illis
sen S.
Petri et
Jacobi.

phico describit Josephus, lib. XIX, cap. viii, ubi tamen in honorem suæ gentis et regis, cum emollit, et parum fideliter æquanimitem Herodis commendat: ac facit ejus vermes, solumque formina, quæ nimirum vermes erodentes viscera causabant, commemorat. Sic enim ait: « Jamque tertium Judææ totius regni annum exegerat (Herodes), cum pervenit in urbem Cæsaream, quæ prius Stratonis turris dicta fuit, ubi solemnes ludos celebravit pro salute Cæsaris; ad quam festivitatem magna multitudo Nobilium ac procerum convenerat ex tota provincia. Ejus celebritatis die secunda processit mane in theatrum, amictus veste tota ex argento mirabili opere contexta, quæ radiis exorientis solis percussa et mirandam quemdam fulgorem emittens, venerationem cum horrore incutebat spectantibus. Moxque adulatores alius aliunde acclamantes, deum consulabant, rogantes ut faveret propitius: hæc enim ad hominem reveritos, nunc agnoscere et fateri in eo quiddam mortali natura excellentius. Hanc impiam adulationem ille nec castigavit, nec repulit; pauloque post suspiciens vidit supra caput suum bubonem, funi extento insidentem: moxque ut sensit hunc esse calamitatis nuntium, qui olim felicitatis fuerat, ex intimis precordiis indoluit. Secuta sunt ventris tormina statim a principio vehementia. Conversis igitur in amicos oculos: En, ait, ego ille vestra appellatio Deus, vitam relinquere jubear, fatali necessitate coarguente vestrum mendacium, et quem immortalem salutastis, ad mortem rapior. Sed ferenda est voluntas cœlestis Numinis: neque enim male viximus, imo tanta felicitate, ut omnes mo beatum predicarent. Hæc locutus, crescente dolore, discruciabatur. Propere igitur relato in regiam, rumor sparsus est brevi esse moriturum. Quamobrem confestim totus populus una cum uxoribus atque liberis sacrum indutus, more patrio supplicabat Deo pro salute regis, omnia miscens lamentis et ejulationibus. Rex autem in celsiore decumbens cubiculo, et in faciem stratos humi prospiciens, ne ipse quidem temperabat sibi a lacrymis. Cruciatu deinde per continuos quinque dies nihil se remittente, confectus vitam finit, annum natus quartum supra quinquagesimum postquam regnasset per septennium. Quatuor enim annos sub Caio Cæsare obtinuit regnum, primum in Philippis tetrarchia per triennium, cui quarto demum anno accessit et Herodis tetrarchia: tribus deinde annis sub Claudio Cæsare, præter jam dictam ditionem, in Judæa quoque regnavit: et Samaria simulque Cæsareæ. »

Subdit deinde huius Herodi in regno successisse filium, scilicet Herodem Agrippam juniorem annorum 17, coram quo Paulus captus causam suam egit, cap. xxv, 22; in quo Herodis Ascalonite stirps desit, æque ac reges regnumque Judææ, eversum a Tito et Vespasiano: insuper

eum superstites reliquisse tres filias, Marthannem, Bernicem, quæ nupsit Felici præsidi, et Drusillam, quarum mentionem facit Lucas, cap. xxiv, 24, et xxv, 13. Addit Josephus Cæsareenses et Sebastenos mortuum Herodem conviciis impavisse, æque ac viventem, presentem et videntem impetiverant in publica comœdia Alexandrinis: in qua isdem ludibriis cum affecerunt, quibus Judæi, quorum rex erat Herodes, paulo ante affecerant Christum præponentes ei Barabbam, coronantes spinis, vestientes chlamyde purpurea, et irrisorie regem Judæorum salutantes. Insanum enim quemdam, nomine Carabbam (Baronius suspicatur legendum *Barabbam*), qui Herodis personam referret, in theatrum induxerunt, cujus capiti diadema imposuerunt papyraceum, pro paludamento induerunt stroma, pro sceptro frustum arundinis in manum dederunt. Marim, id est dominum, cum acclamantes, uti narrat Philo in Flaccum, cap. xxxi. Ita Deus justo suo iudicio, Agrippæ et Judæis talionem irrisi Christi reddidit.

24. VERBUM AUTEM DOMINI CRESCERAT. — *q. d. Ver. 21*
Persecutione Herodis Agrippæ adeo non decrevit, ut vehementer creverit Christianorum numerus et virtus, præsertim ubi viderunt persecutorem a Deo punitum et a vermibus consumptum. Recte S. Nilus, hom. 2 *De Christi Ascensione*, Ecclesiam comparat viti, quæ quo diligentius putatur, eo fit feracior. « Succidebantur, ait, Ecclesie palmites, et fidei fructus angescibat, et fœrem non marcescentem proferebat: e radice enim illa hi palmites nati sunt, quæ verissime dixit: Ego vici mundum. Ego sum vitis, vos palmites. Stephanus tanquam ramus excidebatur, et alius martyrum palme pullulabat. Jacobus et Petrus rescebantur, et alius rursus martyr exoriebatur: et hoc resecto, alius rursus multifler palme et radice hæc emittebatur. Vindemiabatur Paulus, et alius martyrii racemus matrescens Thomas apparebat: et undique radix vindemiata, copiam uberiorem, præ eo quod isti vindemiarent, ac germen durabilius efferebat. Et quidem isti excisores brevi marcescentes exterminati sunt: hæc vero semper gravata fructibus, terræ fines suis germinibus complexa est. » Præclare Tertullianus, *Apologet.*, cap. xxvii: « Et illos demones, ait, nunquam magis detriumphamus, quam cura pro fidei obstinatione damnamur. » Et cap. ult.: « Plures effecimur, quoties metimur a vobis. Semen est sanguis Christianorum. » Ita crescebant Hebræi persecutione Ægyptiorum, « quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur. » *Evod. 1.* Unde S. Chrysostomus, homil. 40 *in Juvenitimum et Maximinum martyres*: « Sicut pluvie irrigate, inquit, magis crescut, ita et fides nostra oppugnata magis floret, et vexata plus exuberat: neque ita hortos aquarum irrigatio reddere fecundos solet, ut martyrium sanguis irrigare natus est Ecclesias. » Et S. Leo, serm. 4

« Natali S. Petri et Pauli: » Non minuitur persecutio Ecclesiam, sed augetur. Et semper Dominicus ager sævete ditiori vesitur, dum grana quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur. » Idem a pari, vel suppari, fit in quovis fidei. Ille enim in tentatione et adversitate, virtute et viribus crescit, instar palme.

25. BARNABAS AUTEM ET SAULUS REVERSI SUNT AD HIEROSOLYMIS. — « Reversi, » scilicet Antiochiam,

ut habet Syrus, unde missi fuerant, ut eleemosynam deferrent Hierosolymitis pauperibus et fame laborantibus, ut dictum est cap. xi, vers. 28.

ASSUMPTO JOANNE, QUI COGNOMINATUS EST MARCUS. — Hinc colligit Salmeron, Saulum et Barnabam latuisse in domo hujus Joannis Marci eo tempore quo Herodes plexit Jacobum et incarcerationi Petrum. Unde veniens e carcere Petrus eosdem ibi reperit.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Saulus et Barnabas jussu Spiritus Sancti mittuntur ut evangelizent Gentibus: in Cypro Saulus convertit Sergium Paulum proconsulem, et Elymam magum exœcra. Inde Antiochia Pisisidiam in synagoga concionatur Paulus, sed per Judæos expulsus, exœcussu pulvere pedum cum Barnaba pergit Iconium.

1. Erant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochia, Prophetæ et doctores in quibus Barnabas et Simon, qui vocabatur Niger, et Lucius Cyrenensis, et Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collectaneus, et Saulus. 2. Ministrantibus autem illis Domino, et jejunantibus, dixit illis Spiritus Sanctus: Segregate mihi Saulum et Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos. 3. Tunc jejunantes et orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. 4. Et ipsi quidem missi a Spiritu Sancto abierunt Seleuciam, et inde navigaverunt Cyprum. 5. Et cum venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in Synagoga Judæorum. Habebant autem et Joannem in ministerio. 6. Et cum perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quemdam virum magum pseudopropheta, Judæum, cui nomen erat Barjesu, 7. qui erat cum proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic, accessit Barnaba et Saulo, desiderabat audire verbum Dei. 8. Resistebat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen ejus), quærens avertere proconsulem a fide. 9. Saulus autem, qui et Paulus, repletus Spiritu Sancto, intuens in eum, 10. dixit: O plene omni dolo et omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis justitiæ, non desinis subvertere vias Domini rectas. 11. Et nunc ecce manus Domini super te, et eris cæcus non videntem solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, et circiuncis quærebatur qui ei manum daret. 12. Tunc proconsul cum vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini. 13. Et cum a Papho navigassent Paulus et qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphylia. Joannes autem discedens ab eis, reversus est Hierosolymam. 14. Illi vero pertranscentes Pergen, venerunt Antiochiam Pisisidia; et ingressi Synagogam die sabbatorum, sederunt. 15. Post lectionem autem legis et Prophetarum, miserunt principes Synagoga ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite. 16. Surgens autem Paulus et mani silentium indicens, ait: Viri Israelitæ, et qui timetis Deum, audite: 17. Deus plebis Israel elegit patres nostros, et plebem exaltavit cum essent incolæ in terra Ægypti, et in brachio excelso eduxit eos ex ea. 18. Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto. 19. Et destruens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum, 20. quasi post quadringentos et quinquaginta annos: et post hæc dedit Judices usque ad Samuel prophetam. 21. Et exinde postularunt regem: et dedit illis Deus Saul, filium Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta. 22. Et amoto illo, suscitavit illis David regem, cui testimonium perhibuit, dicit: Inveni David, filium Jesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes